

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА
ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

Освітньо-професійна програма «Міжнародні фінансові відносини»

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Сучасний стан і перспективи розвитку інтеграційних відносин
України та ЄС»

здобувача Савчука Дмитра Вадимовича

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Баторшина Аділя Фатехівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Мозговий О.М.

(підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

Освітньо-професійна програма «Міжнародні фінансові відносини»

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Завідувач кафедри

Т.О. Фролова

О.М. Мозговий

(підпис)

(підпис)

2024 р.

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Савчуку Дмитру Вадимовичу

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

***на тему:* «Сучасний стан і перспективи розвитку інтеграційних відносин України та ЄС»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від "____" _____
20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах: літературних джерел, як вітчизняних так і зарубіжних авторів, численні аналітичні та статистичні данні, матеріали державних установ України та Європи, звіти численних вітчизняних та зарубіжних інституцій.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1: Теоретико-методичні засади дослідження інтеграційних відносин України та ЄС.

Розділ 2: Аналіз сучасного етапу інтеграційних відносин між Україною та ЄС.

Об'єкт дослідження: процес інтеграції України до ЄС.

Предмет дослідження: сучасні умови. Механізми та чинники впливу на розвиток інтеграційних відносин України та Європейського Союзу.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: визначення теоретичних засад дослідження інтеграційних відносин, аналіз особливостей сучасного етапу та перспектив розвитку інтеграційних відносин України та ЄС

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1: дослідити ретроспективу формування ідей об'єднаної Європи та етапи створення Європейського Союзу, дослідити становлення відносин між Україною та ЄС, визначити внутрішні та зовнішні фактори, які можуть вплинути на інтеграцію України до Європейського Союзу.

У розділі 2: проаналізувати досвід приєднання Польщі та Румунії і визначити роль фінансування у досягненні цієї мети, дослідити складову Структурних та інвестиційних фондів ЄС та оцінити потенційне місце України у розподілі коштів після приєднання до ЄС, проаналізувати економічну складову відносин України та ЄС та її зміну після початку повномасштабного вторгнення, визначити подальшу перспективу інтеграції України до Європейського Союзу.

Завдання підготував науковий керівник _____ Баторшина А.Ф.

«_____» _____ 20__ р.

Завдання одержав здобувач _____ Савчук Д.В.

«_____» _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 54 сторінки, 1 таблицю, 13 рисунків, список використаних джерел з 55 найменувань.

«Сучасний стан і перспективи розвитку інтеграційних відносин України та ЄС»

Об'єктом дослідження є процес інтеграції України до ЄС.

Предметом дослідження є сучасні умови, механізми та чинники впливу на розвиток інтеграційних відносин України та Європейського Союзу.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначення теоретичних засад дослідження інтеграційних відносин, аналіз особливостей сучасного етапу та перспектив розвитку інтеграційних відносин України та ЄС.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- дослідити ретроспективу формування ідей об'єднаної Європи та етапи створення Європейського Союзу;
- дослідити становлення відносин між Україною та ЄС;
- визначити внутрішні та зовнішні фактори, які можуть вплинути на інтеграцію України до Європейського Союзу;
- проаналізувати досвід приєднання Польщі та Румунії і визначити роль фінансування у досягненні цієї мети;
- дослідити складову Структурних та інвестиційних фондів ЄС та оцінити потенційне місце України у розподілі коштів після приєднання до союзу;
- проаналізувати економічну складову відносин України та ЄС та її зміну після початку повномасштабного вторгнення
- визначити подальшу перспективу інтеграції України до Європейського Союзу.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у визначенні зовнішніх та внутрішніх факторів, сильних і слабких сторін, а також можливостей поточного етапу інтеграції України до ЄС.

Інформаційною базою дослідження є офіційні дані сайтів Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної митної служби України, Міністерства економіки України, Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції. У роботі були використанні офіційні дані щорічних публікацій Євростату, статистичних агентств, монографічні дослідження вітчизняних та закордонних науковців.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Ключові слова: Європейський Союз, інтеграція, Україна, вступ, демократія, співробітництво, фінанси.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Відгук

про кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача
освітньо-професійної програми «Міжнародні фінансові відносини»

Савчука Дмитра Вадимовича

***на тему: «Сучасний стан і перспективи розвитку інтеграційних відносин
України та ЄС»***

1. Актуальність теми. Європейська інтеграція України являє собою динамічний, багаторівневий, але тривалий і непростий процес, на який впливає комплекс факторів. Непередбачувані глобальні процеси, кризові явища відображаються як на внутрішній ситуації всередині ЄС і України, так і на темпи та якість євроінтеграції. В 2022 році Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, але це відбулось на фоні початку широкомасштабної війни та впливу нових геополітичних різноспрямованих викликів та загроз. У таких складних умовах особливо важливим є пошук шляхів врегулювання нових викликів та вирішення задач, що сприятимуть активізації інтеграційних процесів між Україною та ЄС.
2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. Наряду з детальним розкриттям теоретичних основ теми дослідження, автор роботи на базі релевантної інформації проаналізував особливості сучасного стану розвитку інтеграційних відносин України та Європейського Союзу.
3. Наявність самостійних розробок автора. На основі всебічного аналізу особливостей сучасного етапу розвитку євроінтеграційних відносин, автор досліджує економічні аспекти співробітництва України та ЄС, досліджує досвід зарубіжних країн в питаннях євроінтеграції. Визначає перспективи нового етапу євроінтеграції України.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Наукова цінність роботи полягає в узагальненні теоретичних підходів до аналізу особливостей розвитку інтеграційних відносин України та ЄС. Результати дослідження можуть бути використані при уточненні євроінтеграційної стратегії країни в умовах геополітичної нестабільності.
5. Наявність недоліків: суттєвих недоліків немає.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна бакалаврська робота Савчука Д.В. відповідає вимогам та рекомендується до захисту перед ЕК.

Науковий керівник: ***доцент кафедри міжнародних фінансів, к.е.н., доцент***

Баторшина А.Ф.

«05» червня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄС.....	11
1.1 Формування ЄС та особливості сучасних європейських інтеграційних процесів	11
1.2 Історія розвитку інтеграційних відносин України та ЄС	21
1.3 Зовнішні та внутрішні фактори впливу на інтеграцію України та ЄС.....	28
 РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	34
2.1 Аналіз релевантного зарубіжного досвіду інтеграції в ЄС	34
2.2 Дослідження економічних аспектів співробітництва України та ЄС.....	45
2.3 Перспективи нового етапу євроінтеграції України	51
 ВИСНОВКИ.....	60
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні, на своєму тридцять четвертому році незалежності, Україна знаходиться за крок від початку переговорів про вступ до Європейського Союзу. Європейський Союз – це унікальне об'єднання на світовій арені, яке виникло внаслідок двох світових воєн, і на сьогодні включає 27 країн, які прагнуть процвітання та мирного співіснування. Інтеграційний шлях України до ЄС розпочався ще у 1994 році після підписання «Угоди про партнерство та співробітництво», а стратегічний курс до ЄС офіційно закріплений в Конституції України. Актуальність даної теми пояснюється тим, що на даному етапі відносини України та Європейського Союзу виходять на новий, значно потужніший рівень, а офіційне приєднання до організації стане обопільно вигідним для обох сторін, навіть сьогодні, у період кривавої війни. Окрім цього, даний процес стане каталізатором нової хвилі розширення ЄС, яка в останнє відбувалася ще у 2013 році.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема української євроінтеграції є актуальною та цікавою тому вона потребує постійної уваги. Теоретичною основою аналізу слугували праці вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як А. Ю. Мартинов [1], який досліджував європейські інтеграційні процеси у історичному вимірі, О. М. Скрипник [3], яка досліджувала ідею європейської єдності у 20-30-х рр. ХХ ст., Б.М. Данилишин [7], який висвітлив питання інтеграції до єврозони, В. С. Єгорова [14], яка дослідила інтеграцію українського законодавства до законодавства ЄС, Романюк Н. І. та А. В. Воціховський, які аналізували сучасний стан та перспективу євроінтеграції України [40], Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В.

Із зарубіжних авторів, варто зазначити про László Molnárfi [5], який дослідив історію Європейської інтеграції у 1970-х роках, Elzbieta Kawecka-Wyrzykowska [21], яка проаналізувала обсяг коштів, отриманих Польщею від Європейського Союзу за період членства, Andreas Staab [34], який презентував огляд структури, історії та політики ЄС.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначення теоретичних засад дослідження інтеграційних відносин, аналіз особливостей сучасного етапу та перспектив розвитку інтеграційних відносин України та ЄС.

Виходячи з мети сформульовано такі **завдання**:

- дослідити ретроспективу формування ідей об'єднаної Європи та етапи створення Європейського Союзу;
- дослідити становлення відносин між Україною та ЄС;
- визначити внутрішні та зовнішні фактори, які можуть вплинути на інтеграцію України до Європейського Союзу;
- проаналізувати досвід приєднання Польщі та Румунії і визначити роль фінансування у досягненні цієї мети;
- дослідити складову Структурних та інвестиційних фондів ЄС та оцінити потенційне місце України у розподілі коштів після приєднання до союзу;
- проаналізувати економічному складову відносин України та ЄС та її зміну після початку повномасштабного вторгнення
- визначити подальшу перспективу інтеграції України до Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження є процес інтеграції України до ЄС.

Предметом дослідження є сучасні умови, механізми та чинники впливу на розвиток інтеграційних відносин України та Європейського Союзу..

Методи дослідження. Під час проведення дослідження було використано різні методи для досягнення мети, такі як: історичний (для аналізу концептуальних підходів та формування Європейського Союзу), порівняння (під час аналізу досвіду вступу Польщі та Румунії), дедукції (при аналізі структурних фондів ЄС), аналіз та синтез (при оцінці економічних та політичних відносин України та ЄС).

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у визначенні зовнішніх та внутрішніх факторів, сильних і слабких сторін, а також можливостей поточного етапу інтеграції України до ЄС.

Інформаційною базою дослідження є офіційні дані сайтів Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної митної служби України, Міністерства економіки України, Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції. У роботі були використанні офіційні дані щорічних публікацій Євростату, статистичних агентств, монографічні дослідження вітчизняних та закордонних науковців.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄС

1.1 Формування ЄС та особливості сучасних європейських інтеграційних процесів

Європейський Союз – це найбільш розвинуте інтеграційне об'єднання у світі. Це простір, де відбувається вільний рух людей, товарів, послуг, капіталів тощо. ЄС має власну інституційну структуру, яка представляє і забезпечує інтереси громадян країн-членів. Сьогодні ЄС складається з 27 країн, з номінальним ВВП 17 трлн. дол., населенням понад 447 мільйонів осіб, і власною валютою – євро.

Європейський союз у його сучасному вигляді сформувався досить нещодавно, проте нариси об'єднання країн Європи беруть початок ще багато століть тому. Історія Європейського Союзу бере початок ще з часів Римської імперії. Проявом об'єднання Європи та перших спроб спільної зовнішньої та оборонної політики можна вважати Хрестові походи, військові виступи християн проти мусульман з метою відвоювати Святу Землю. У експедиціях брали участь воїни з різних європейських країн, які об'єднувалися під єдиним стягом. Незважаючи на провал військових експедицій і постійну боротьбу за гегемонію в Європі, Хрестові походи об'єднали європейські народи навколо спільної мети.

Європейська ідея у середньовічній Європі ґрунтувалася на ідеї консолідації заради внутрішнього миру та протистояння турецькій загрозі. Священник П'єр Дюбуа (1255-1321) пропонував спільно карати порушників миру в Європі. Чех Георгій Подебрад (1420-1471) вважав, що Європа повинна бути федеральною державою. Натомість Себастьян Мюнстер (1489-1552) закликав до створення загальноєвропейської універсальної монархії. Проте постійна боротьба за правління в Європі провокувала нові конфлікти, що унеможливлювало будь-які єднання між країнами [1].

Першим автором ідеї Вічного миру вважається, голова французького уряду за Генріха IV, герцог Максиміліан де Бетюн Сюлі (1560-1641). Він висунув ідею створення «християнської республіки» як конфедерації християнських народів Європи.

У 1713 році політичний есеїст Шарль де Сен-П'єр детальніше розробив цю ідею у своїй праці «Проект встановлення вічного миру в Європі», який мав би забезпечити тривалий мир у регіоні. Він вважав, що суверенам Європи необхідно жити в мирному, єдиному та вічному суспільстві. Його ідея полягала у створенні федерації європейських країн, яка буде підтримуватися ефективністю моделі балансу сил. Для втілення цієї ідеї необхідно, щоб головні на той час вісімнадцять держав Європи підписали об'єднавчий договір і потім проводили багаторічні зустрічі, щоб утворити єдине товариство. У разі виникнення спорів між сторонами, трибунал мав вирішувати їх шляхом арбітражу. Шарль де Сен-П'єр вважав, що якщо кожна країна старанно дотримуватиметься взаємних обіцянок, торгівля може тривати безперервно, а всі майбутні конфлікти завершуватимуться арбітражем і без війни.

Спадкоємці Шарля Сен-П'єра звернулися до французького філософа епохи Просвітництва Жан-Жака Руссо з проханням підготувати короткий виклад ідей вічного миру. Руссо написав «Скорочення проєкту Вічного миру» та «Судження про проєкт Вічного миру». Зокрема, там, де Сен-П'єр згадував про об'єднання суверенів, Руссо говорив про об'єднання націй. Він вважав, що його «Система Європи» означає не множинність європейських монархій, які нейтралізують одна одну, а навпаки взаємозалежність націй, породжену історичними причинами, оскільки безперервні війни на континенті спричинили складні та амбівалентні стосунки у європейському суспільстві.

Найбільш повну розробку ідеї Вічного миру зробили на рубежі XVIII та XIX століть Бентам та Кант. Бентам вважав, що уникнути війни можливо через наявність конгресу депутатів європейських держав (вочевидь це ідея ПАРЄ), причому конгрес повинен мати своє військо [2].

Філософ Просвітництва Іммануїл Кант опублікований трактат «До вічного миру» у 1795, який швидко поширився по всій Європі. У ньому він закликав до створення федеративної Європи республіканських держав. Головною її метою мав бути захист інтересів та прав людини.

У середині XIX століття Європою пройшлася хвиля революцій. У той час Французький письменник, пацифіст, Віктор Гюго на Міжнародному конгресі миру 1849 року у Парижі першим висунув ідею створення «Сполучених Штатів Європи», яка мала ґрунтуватися на співпраці та рівності членів. Він прогнозував, що «настане день, коли ми побачимо два великих союзи – Сполучені Штати Америки і Сполучені Штати Європи, які скріплять дружбу рукостисканням через океан».

У період після Першої світової війни, та під час «Великої Депресії», питання європейської єдності постало з новою силою. До XX ст. всі ідеї об'єднаної Європи були утопічними, і сильно відрізнялися від економічних, політичних та соціальних реалій. У 1918 році Європа була виснажена руйнівною війною. У регіоні панувала економічна криза, висока інфляція, великі державні борги, занепад виробництва, зруйнована транспортна мережа. У той же час у світі відбулося посилення позицій Сполучених Штатів Америки та Великої Британії. Власне, всі ці причини активізували дискусії у європейських колах щодо проєкту об'єднання Європи.

Ключову роль у 20-30-рр. XX ст. зіграли ідеї австрійського графа Рішара Ніколаса Куденгофе-Калергі та Міністра закордонних справ Франції Арістіда Бріана.

Р. Куденгофе-Калергі мав австрійське коріння. Саме розпад Австро-Угорської імперії вплинув на його громадську-політичну діяльність, і в подальшому, на пошуки оптимальної моделі розвитку Європи. Він написав книгу «Пан-Європа», у якій всебічно і послідовно обґрунтував ідеї щодо об'єднання Європи. Книга отримала величезний успіх у світі, та зрештою, лягла в основу ідеї щодо формування організації «Пан-Європа» [3].

На його думку, чотири імперії: британська, американська, радянська та японська після Першої світової війни стали домінуючими потугами. Тому політично світ поділяється на Пан-Америку, Пан-Британію, Пан-Росію та Пан-Японію, лише «європейське силове поле лишається розколотим», що врешті, і зумовлює нагальну потребу створення «Пан Європи» від Португалії до Польщі [3].

Він вважав, що однією з головних проблем європейського занепаду є знищення європейцями один одного. Лише на основі відродження багатого та мирного життя можна буде запобігти новим конфліктам між європейськими державами.

Р. Куденгофе-Калергі вдалося розвинути свою ідею, і в 1926 році відбувся Перший конгрес Пан'європейського союзу, де його обрали Міжнародним президентом. У з'їзді взяли участь представники 24 народів Європи. Наступні конвенції провели у 1930 р. у Берліні, у 1932 р. в Базелі, у 1935 р. у Відні, потім нацисти знищили секретаріат Пан'європейського союзу у столиці Австрії, а Р. Куденгофе-Калергі емігрував до США, де у 1943 році провів ще один конгрес.

Міністр закордонних справ Франції Арістід Бріан був затятим прихильником створення Європейського Союзу, і з симпатією відносився до інших рухів за об'єднання Європи.

5 вересня 1929 р. на Х Асамблеї Ліги Націй А. Бріан виступив з великою промовою, в якій досить розпливчасто виклав ідею європейської федерації: «Я гадаю, що між народами, об'єднаними географічно, як народи Європи, має існувати якийсь федеральний зв'язок; ці народи повинні мати можливість у будь-який момент спілкуватися між собою, обговорювати свої інтереси, приймати спільні ухвали, встановлювати між собою узи солідарності, які дозволили б їм, коли доведеться, протистояти скрутним обставинам, якщо вони виникнуть. Саме ці узи я намагаюся створити» [3].

Він наголошував на необхідності встановлення спершу економічних зв'язків між країнами, а потім політичних, без загрози суверенітету жодної країни. Із 26

європейських країн, тільки Болгарія та Югославія повністю прийняли меморандум про Європейський Союз. В кінці-кінців ідея Арістіда Бріана зазнала невдачі. Він програв наступні вибори 1931 р., а його конкуренти, прийшовши до влади, повністю відмовилися від проєкту створення Європейського Союзу.

Переломним моментом, який визначив подальший вектор розвитку та інтеграції в Європі, стала Друга світова війна. Всі європейські держави зіткнулися з величезною проблемою відновлення своїх економік, і континент потребував, перш за все, миру та стабільності.

Одним з найбільших прихильників об'єднання Європи був Прем'єр міністр Великої Британії, Вінстон Черчилль. Він був тією людиною, яка нестямно вірила у створення «Сполучених Штатів Європи», за винятком росії. Він виголошував десятки промов на цю тему, а найпопулярнішою стала промова про «Сполучені Штати Європи» та Раду Європи в Цюріхському університеті 19 вересня 1946 року.

Відразу після закінчення війни на континенті почали розробляти різні інтеграційні проєкти. Зокрема, було створено політико-економічний союз між Нідерландами, Бельгією та Люксембургом, який запрацював у 1948 році. У 1949 році європейські держави створили Раду Європи, яка розробила систему принципів захисту прав людини та ключових свобод, які вважаються важливими для вільної та мирної Європи. У 1940-х роках Рада Європи відіграла важливу роль у розвитку концепції інтеграції Європи.

Для того, щоб встановити стабільний мир на європейському континенті, потрібно було налаштувати довготривалі відносини найбільших країн – Франції та Німеччини, які мали довгу та складну історію. Лідерську роль у цьому питанні відіграла Франція, а саме високопоставлений державний службовець Жан Моне та Міністр закордонних справ Франції Роберт Шуман. Ідея Жана Моне полягала у об'єднанні всього франко-німецького видобутку вугілля та сталі, який керувався би органом «вищої керівної інстанції», що згодом переродиться у Європейську комісію. Моне представив свою концепцію Роберту Шуману, план якого визначив, як саме може бути створено Європейське співтовариство вугілля та сталі.

Початком європейської інтеграції вважається 9 травня 1950 року, коли Роберт Шуман запропонував створити спільний ринок вугілля і сталі між Францією, Німеччиною та іншими західноєвропейськими країнами, назвавши його «План Шумана», який було реалізовано 18 квітня 1951 року через підписання Паризького договору про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі. До ЄСВС входили: Італія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція.

Спочатку Франція хотіла долучити до цих перемовин Велику Британію, але тодішній лейбористський уряд поставився дуже скептично до цієї ідеї, адже Велика Британія була найбільшим експортером вугілля і сталі в усій Європі. Тому підпорядковувати власну промисловість якійсь системі контролю ніхто не збирався. З часом стане зрозуміло, що відмова приєднатися до альянсу сильно вплинула на подальше майбутнє Великої Британії у європейській спільноті.

У 1952 році була спроба створити Європейське оборонне співтовариство за планом Жана Моне. Цьому передувала Корейська війна з 1950 по 1953 роки. Сполучені Штати Америки запросили військову допомогу в Європі, зокрема йшлося про переваги промислової потужності Західної Німеччини. Франція віднеслася скептично до цієї ідеї через нещодавній досвід війни, тому Моне запропонував створити Європейське оборонне співтовариство, яке за аналогією з ЄСВС контролювалося б наднаціональною владою і дозволило ремілітаризувати Німеччину. Зрештою, лише шість країн підписали Договір про ЄОС у 1952, а остаточна пропозиція не була ратифікована французьким парламентом.

Наступним кроком до інтеграції стало підписання Римських договорів у березні 1957 року. Згідно угоди, було засновано організацію «Євратом» для розвитку нової енергетичної галузі та створення ринку ядерної енергії в Європі. Питання економічної інтеграції було дещо складнішим. Це було пов'язано з позицією Франції щодо впливу на сектор країни конкурентних сил європейського ринку, особливо Німеччини, економіка якої швидко зростала.

Зрештою, на Гаазькому саміті у грудні 1969 році компромісу було досягнуто створенням спільної сільськогосподарської політики, яка мала надати Франції значні зиски. Відповідно до домовленостей було створено організацію Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС). Принципи організації були амбітними та з подальшими намірами розширення її повноваження. Це можна побачити по статті 2, де зазначалося, що ЄЕС «сприяє в усьому Співтоваристві гармонійному розвитку економічної діяльності, безперервному та збалансованому розширенню, підвищенню стабільності, прискореному підвищенню рівня життя та тіснішим відносинам між державами, що входять до нього» [4].

Досвід спільного ринку ЄЕС зацікавив Велику Британію, Португалію, Австрію, Данію, Норвегію, Швецію та Швейцарію, які у 1960 році створили Європейську асоціацію вільної торгівлі, яка передбачала вільний рух товарів та людей.

У квітні 1965 року ЄСВС, Євратом та ЄЕС вирішили об'єднати власні керівні органи. Для того, щоб створити єдиний механізм інститутів, було підписано Договір про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євратому та ЄЕС. Згідно договору, основними інститутами стали Комісія Європейських співтовариств як вищий орган, Рада Європейських Співтовариств як виконавчий орган, Європейський Парламент та Суд Європейських Співтовариств. Згодом у 1974 додався ще один орган – Європейська Рада. Паралельно, у 1968 році, завершуються перші два етапи інтеграції ЄЕС: зона вільної торгівлі та митний союз.

Період 1970-х років характеризується економічною нестабільністю через енергетичну кризу спричинену ОАПЕК та відмовою Сполучених Штатів Америки, на чолі з президентом Річардом Ніксоном, від Бреттон-Вудської угоди, що зробило долар вільно плаваючою валютою. Для ЄЕС 1970-і роки стали початком розширення співтовариства.

Протягом багатьох років Шарль де Голль бойкотував європейську інтеграцію та розширення, двічі накладаючи вето на членство Великої Британії, спочатку в

1963 році, а потім у 1967 році через побоювання, що її вступ підірве європейську згуртованість через імпортування інтересів США на континент [5].

Після відставки Шарля де Голля у 1969 році, відкрився шлях до посилення економічної, політичної та соціальної інтеграції в Європі. І в 1973 році було укладено угоду про приєднання Великої Британії, Ірландії та Данії до спільноти.

У 1978 році було оголошено про створення Європейської валютної системи (ЄВС) дискусії щодо якої тривали вже багато років. Це була рання основа співпраці між банками та державами-членами для управління обмінними курсами всередині співтовариства та фінансування інтервенцій на валютному ринку через спільну облікову одиницю Європейську валютну одиницю (ЕКЮ) [5].

У 1980-х роках відбулося подальше розширення ЄЕС за рахунок падіння диктатур у Греції, Іспанії та Португалії. Незважаючи на слабку економіку, Греція першою приєдналася у 1981 році. Процес приєднання Іспанії був складнішим через побоювання Франції та Італії щодо падіння цін на сільськогосподарську продукцію вітчизняних фермерів внаслідок появи нових конкурентів. Зрештою, у 1986 році відбувся третій етап розширення ЄЕС за рахунок Іспанії та Португалії.

Прихід до керма нового президента Європейської Комісії Жака Делора став ключовою подією у європейській інтеграції. Своїми зусиллями французькому політику вдалося побороти скептичні настрої щодо інтеграції, які були притаманні європейським політичним елітам у кінці 1970-х – на початку 1980-х років. Комісія опублікувала «Білу книгу», яка стала конкретним планом дій для досягнення єдиного внутрішнього ринку.

У першому пункті «Білої книги» йдеться про те, що держави-члени мають домовитися про скасування всіх видів бар'єрів, гармонізацію правил, зближення законодавства та податкових структур, посилення валютного співробітництва та необхідні супутні заходи для заохочення європейських фірм до спільної роботи. У той же час Комісія звернеться до Європейської Ради з проханням взяти на себе зобов'язання завершити створення повністю уніфікованого внутрішнього ринку до

1992 року і затвердити необхідну програму разом з реалістичним і обов'язковим до виконання графіком [6].

Наступним важливим кроком стало підписання Єдиного європейського акту 1986 року. В основу договору була покладена «Біла Книга». Цей документ визначив подальші цілі європейської інтеграції, кінцевою метою якого мали бути створення Єдиного внутрішнього ринку та заснування Європейського Союзу, який мав стати не тільки економічним інститутом, а й політичним.

Підсумком тривалого процесу об'єднання європейських країн, який розпочався після Другої світової війни, стало підписання Договору про утворення Європейського союзу 7 лютого 1992 року у місті Маастрихт, Нідерланди. Договір про утворення ЄС закріпив тісніші відносини між державами-членами, згадав про рівність прав європейців та доповнив низкою інституційних інновацій. Найбільшим нововведенням було рішення об'єднати національні макроекономічні політики в Економічний і Валютний союз з метою запровадження спільної валюти та єдиної монетарної політики. Згідно з договором ЄВС мали впровадити до 1999 року.

Через декілька років після створення ЄС у 1995 році відбулося чергове розширення. Цього разу до ЄС приєдналися Австрія, Фінляндія та Швеція.

Згодом у 1997 році було підписано Амстердамський договір, які закріпив положення щодо дворічних дискусій і переговорів щодо ролі ЄС на міжнародній арені, удосконалення діяльності інституцій та перспективи розширення Союзу. Також Амстердамська угода була зосереджена на основних правах, таких як гендерна рівність, недискримінація та конфіденційність даних. Вільне пересування людей було значно посилено рішенням про інтеграцію раніше двосторонньої Шенгенської угоди, яка скасувала прикордонний контроль між країнами-підписантами.

З 1 січня 1999 року було запроваджено нову валюту – євро. З 1 січня 2002 року до готівкового обігу була введена єдина грошова одиниця ЄС – євро, що стало етапом переходу до формування економічного та валютного союзу ЄС – найвищого

етапу інтеграції. У валютний союз увійшли Австрія, Бельгія, Німеччина, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Фінляндія і Франція. Через два роки в єврозону увійшла Греція. У 2007 році перейшла на євро Словенія, в 2008 – Кіпр і Мальта, в 2009 році – Словаччина. У 2011 році в зону євро увійшла Естонія. У 2014 році з нею пішла Латвія, в 2015 році – Литва. З 1 січня 2023 року Хорватія стала двадцятою країною, яка входить до єврозони [7].

З початком ХХІ століття Європейський Союз почав значно розширятися. Ще після підписання Ніццького договору у 2001 році квоти представництва в інституціях ЄС були перерозподілені з урахуванням потенційної участі у них нових членів, що свідчило про майбутні інтеграційні наміри. Спочатку 1 травня 2004 року відбулося найбільше приєднання з точки зору території, числа країн та населення. Членами ЄС стали Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія. Потім 1 січня 2007 року до ЄС прийняли Болгарію і Румунію. І останньою країною, яка приєдналася до спільноти 1 липня 2013 року, стала Хорватія.

На поточному етапі перед ЄС постають все нові виклики, які перевіряють на міцність європейську спільноту. Спочатку світова фінансова криза 2008 року, потім міграційна криза 2015 року, коли значно зросла кількість людей, які прибували до ЄС, щоб отримати притулок. До такого випробування європейські країни виявилися не готовими. У 2016 році у Великій Британії відбувся референдум щодо виходу з Європейського Союзу. У результаті британці обрали власний шлях розвитку поза межами ЄС. Після 47 років членства Британія офіційно покинула ЄС 31 січня 2020 року. Пандемія COVID-19 спричинила надзвичайну ситуацію в галузі охорони здоров'я та економічний спад по всьому світу. Всі ці проблеми спричиняли розкол в середині Європи, дестабілізуючи ситуацію та посилюючи крайні праві та націоналістичні настрої по всьому континенті.

На даному етапі новим викликом стала повномасштабна війна росії проти України. Спочатку до Європи втекли мільйони українських біженців, яким ЄС

надає тимчасовий захист. Окрім цього, багато країн Європи допомагають Україні зброєю, фінансами та гуманітарною допомогою.

Під час пресконференції 15 грудня 2023 року президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн зауважила, що кроки з розширення ЄС, які були погоджені на вищому рівні, є видатною позначкою для всієї спільної історії Європейського Союзу. Зокрема, це стосується рішення відкрити переговори щодо розширення з Україною і Молдовою, надати статус країни-кандидата для Грузії, відкрити переговори про входження до ЄС із Боснією і Герцеговиною, щойно ця країна відповідатиме необхідним для цього критеріям [8].

Всі ці дії є відповіддю на зростаючу нестабільність у світі та інвестицією у майбутню безпеку усього континенту. Беручи до уваги історію Європи з 1945 року, саме попередні загрози сприяли зміцненню інтеграційних відносин між країни. Тому поточна ситуація в Україні демонструє необхідність подальшої економічної, політичної та соціальної інтеграції Європи.

1.2 Історія розвитку інтеграційних відносин України та ЄС

Після розпаду Радянського Союзу та проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України, перед нашою державою відкрилася перспектива інтеграції в демократичний світ. Для того, щоб в подальшому стати частиною європейського суспільства, Україні спочатку потрібно було пройти процес трансформації від автократії з плановою економікою до ринкової демократії.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуєчої в ЄС держави, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України [9].

Про наміри України розвивати європейське регіональне співробітництво у всіх сферах та розширяти участь в європейських структурах з майбутнім інтегрування її господарства до загальноєвропейського простору було зазначено у

Постанові Верховної Ради України «Про Основні напрямки зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 року [10].

Підписання «Угоди про партнерство та співробітництво» у 1994 році закріпило регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС. У договорі не йшлося про перспективи членства України в ЄС, домовленість визначала сім пріоритетів співпраці між сторонами. До прикладу, договір включав адаптацію законодавства України до законодавства ЄС, енергетику, торгівлю, транспортну систему тощо. Угода набула чинності 1 березня 1998 року, пізніше того ж року було створено Комітет Україна-ЄС, який мав здійснювати положення угоди.

У подальшому, стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, яку схвалили 11 червня 1998 року та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента 14 вересня 2000 року. Стратегія визначала основні напрямки співробітництва між Україною та ЄС, такі як адаптація законодавства, економічна, безпекова, культурно-освітня, регіональна, галузева інтеграції, політика консолідації, та співробітництво у галузі охорони довкілля.

На початку 2000-х Європейський Союз проходив етап великої інтеграції зі східноєвропейськими країнами. У той час Президент Європейської комісії Романо Проді висловився, що Україна не має жодної перспективи стати членом Європейського Союзу у майбутньому, порівнявши шанси України з Новою Зеландією. Він передбачав, що Україна увійде до так званого «кола друзів» ЄС. Цікаво, що у 2013 році перед самітом у Вільнюсі Романо Проді змінив вектор своїх думок на сто вісімдесят градусів. Тепер він підтримував якнайшвидший вступ України до європейської спільноти, а свою попередню позицію аргументував тиском з боку росії.

Вагомою подією, яка показала світу суспільні настрої в Україні, стала Помаранчева революція у листопаді 2004 року. Перемога Віктора Януковича спричинила протести у різних куточках України. Саме в цей момент народ України

вперше показав світові, що Україна вірна демократичним цінностями та проєвропейським настроям.

Після Помаранчевої революції розпочався шлях до підготовки переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У рамках Європейської політики сусідства 21 лютого 2005 року було підписано трирічний План дій Україна-ЄС. Укладений документ мав надати нового імпульсу відносинам між Києвом та Брюсселем у багатьох сферах. Договір закріплював можливість участі України у ключових аспектах політик і програм Євросоюзу. Також передбачалося поглиблення політичного співробітництва, взаємне відкриття економік, зменшення торговельних бар'єрів та можливість укладення нової посиленої угоди [11].

Наступні роки стали важливим з точки зору поглиблення інтеграції України в ЄС. Спочатку, у 2007 році, у Києві відбувся черговий саміт Україна-ЄС, на якому домовилися про укладення нової угоди між сторонами. Згодом, у 2008 році, набула чинності угода про спрощення видачі європейських віз громадянам України. У травні того ж року Україна вступила до Світової організації торгівлі, яка є основою міжнародних багатосторонніх торговельних відносин. Членство в СОТ, як передумова інтеграції до ЄС, мало відкрити шлях до переговорів з ЄС по створенню зони вільної торгівлі.

У вересні 2008 року, під час 12-го Саміту Україна-ЄС, було досягнуто домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції [12].

Намір України щодо членства в ЄС було закріплено в Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 2010 року. Відповідно до Статті 11 однією із основних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС» [13].

Відповідно до домовленостей 15-го Саміту Україна-ЄС 19 грудня 2011 року завершилися переговори по майбутній Угоді про асоціацію, а 30 березня 2012 року був підписаний текст угоди.

Історичним моментом мав стати Вільнюський саміт східного партнерства, який відбувся 28-29 листопада 2013 року. Тодішній проросійський президент Віктор Янукович не підписав Угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі. Ця відмова стала початком Революції Гідності, яка після місяців кривавої боротьби змінила політичний режим в Україні та підтвердила європейський вибір українського народу.

Попри невдачу Вільнюського саміту, перемога Революції Гідності, початок збройної агресії РФ проти України та продовження європейського курсу нової політичної еліти посприяло відновленню діалогу між Україною та Європейським Союзом.

Нова Угода про асоціацію була підписана у два етапи: політичну частину підписали 21 березня 2014 року, а економічну частину – 27 червня 2014 року. Того ж року, 16 вересня, Верховна Рада України та Європейський Парламент ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Даний документ зафіксував перехід до нового етапу відносин – політична та економічна інтеграція. Крім впровадження різних програм реформ, ця подія зафіксувала незворотність та пріоритетність вибору України західного вектору розвитку.

За новою угодою між сторонами установлювався постійний діалог на найвищому рівні. Для цього, окрім щорічних самітів, які проводилися з 1997 року, створювали нові форми співпраці через які відбувався діалог: ради, комітети та платформи. Одним з таких прикладів є засідання Ради асоціації між Україною та ЄС, яку створили з метою здійснення контролю та моніторингу, застосування і виконання Угоди про асоціацію. На першому засіданні 15 грудня 2014 року сторони домовилися актуалізувати Порядок денний асоціації Україна-ЄС.

Порядок денний асоціації – це спільний політичний інструмент реалізації та моніторингу Угоди про асоціацію. Цей інструмент було запроваджено ще на етапі переговорів щодо Угоди про асоціацію у вересні 2008 року з метою підготовки умов і сприяння ефективній імплементації її положень [14]. Він замінив План дій Україна-ЄС, який втратив чинність у 2009 році. Його характерною особливістю

стала рівноцінна відповідальність України та ЄС за кінцевий результат здійснення реформ.

Наприкінці 2015 року Європейський Союз підтвердив, що Україна виконала всі вимоги візової лібералізації. Вже з 11 червня 2017 року громадяни України з біометричними паспортами могли їздити без отримання віз в усі країни ЄС, окрім Великої Британії. У тому ж році, 1 вересня 2017 року, після довгого процесу ратифікації набула чинності повною мірою Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

У травні 2019 року Президентом України став Володимир Зеленський. Він продовжив євроінтеграційний курс попередньої влади. Нове керівництво ставило перед собою досить амбітні плани. В одному зі своїх інтерв'ю Володимир Зеленський заявив, що «Україна хоче повної інтеграції до ЄС. Ми – європейська країна й можемо багато чого дати Європі, працюючи спільно... тож було б логічно, якби Україна стала повноправним членом Європейського Союзу». Для того, щоб заручитися підтримкою на шляху до ЄС, тодішня влада почала укладати двосторонні декларації про підтримку європейської перспективи України з окремими країнами-членами Євросоюзу. Загалом у період з березня 2021 року до лютого 2022 Україна підписала декларації з вісьмома державами: Литвою, Польщею, Латвією, Естонією, Словаччиною, Хорватією, Словенією, Болгарією. Вони підтримували європейську перспективу України у разі виконання всіх необхідних євроінтеграційних умов.

Загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію у період 2014-2021 років складав 63%, що на 9% більше ніж у 2020 році. Не дивлячись на те, що виконання Угоди просувалося у досить повільному темпі, Україна досягла значного просування у виконанні завдань.

День 24 лютого 2022 року увійшов у історію України як поворотний момент, який змінив життя кожного українця та суттєво загострив геополітичну ситуацію у світі. Український народ вкотре показав свою незламність, мужність, сміливість, єдність перед спільним ворогом та відданість європейському вибору.

У відповідь Європейський Союз відразу почав показувати повну солідарність з Україною, надаючи політичну, економічну, військову та гуманітарну підтримку. Помилки, які були допущені під час анексії Криму та початку війни на сході України у 2014 році, були враховані. На цей раз відповідь була швидшою та потужнішою. З початку повномасштабного вторгнення Україна отримала допомогу від ЄС на суму понад 88 мільярдів євро.

У перші дні європейські країни прийняли мільйони українських біженців, допомігши їм інтегруватися у європейське суспільство. Основні потоки людей, були спрямовані у Польщу, Німеччину, країни Балтії, Чехію, Румунію тощо. Європейський Союз вперше активував Директиву тимчасового захисту, щоб українці могли легально перебувати на території ЄС та мали право на соціальні послуги.

Важливим кроком до набуття енергетичної незалежності Європейського Союзу стала розробка плану REPowerEU, який передбачає диверсифікацію поставок викопного палива з міжнародними партнерами та стрімке обмеження покупки російських енергоносіїв до 2030 року, які, окрім фінансової складової, є ще інструментом тиску і шантажу для кремля. Цікаво, що перед початком повномасштабного вторгнення очікувалося, що торгівля природним газом між ЄС та росією збільшиться через будівництво нового газопроводу «Північний потік-2». Проте, сьогодні згідно з даними Eurostat Statistics Explained, частка росії в імпорті природного газу в ЄС впала з 33% у четвертому кварталі 2021 року до 13% у четвертому кварталі 2023 року. Що стосується нафти, то за той самий період частка імпорту впала з 28% до 3%. Завдяки таким діям лідери країн Європейського Союзу стають менш вразливими до політичного тиску з боку росії.

Європейський Союз пройшов колосальну трансформацію з лютого 2022 року. Як не прикро це визнавати, але саме кривава війна вивела відносини між Україною та Європейським Союзом на абсолютно новий рівень. Складно уявити будь-яку іншу ситуацію, яка настільки би змінила риторику європейських лідерів щодо України.

Вже 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на членство в ЄС. За менше ніж чотири місяці після оцінки політичних, економічних критеріїв та здатності країни взяти на себе зобов'язання щодо членства в ЄС, Європейська комісія у своєму висновку рекомендувала надати Україні перспективу стати членом ЄС. Таку ж можливість отримали Грузія та Молдова. Через короткий проміжок часу, 23 червня 2022 року, на саміті Європейської ради лідери країн-ЄС прийняли рішення надати статус кандидата у члени ЄС Україні та Молдові. Ця подія ознаменувала історичне досягнення України, яка пройшла довгий, тернистий шлях, щоб стати частиною європейської спільноти.

Віце-прем'єр міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина зазначила, що статус кандидата офіційно запускає процес набуття Україною членства в ЄС. Вона додала, що подальша підготовка до вступу передбачатиме завершення всеохоплюючої трансформації всіх сфер, що створюватиме умови, коли країна житиме за принципами Євросоюзу та його законами, які спрямовані на захист кожного громадянина та бізнесу. У цьому Україну постійно підтримуватиме Єврокомісія, надаючи необхідну консультаційну та іншу допомогу [15].

Разом з набуттям статусу кандидата, Україна отримала 7 рекомендацій від Європейської комісії щодо реформ, які мають бути виконані. Без їхнього виконання неможливий перехід до наступних етапів інтеграції. Дії, які приймаються українським урядом у процесі виконання, не завжди сприймаються позитивно європейською владою.

Зокрема, найбільші проблеми виникли по першій рекомендації: відбір суддів Конституційного суду. Згідно з умовою, склад Конституційного суду мав наповнюватися кадрами, які пройшли професійний та ціннісний відбір. Українська сторона ухвалила законопроект, який суперечив європейському критерію. У відповідь західні партнери почали тиснути, що у разі ігнорування проблеми, вони відмовляться призначати членів до Дорадчої групи експертів (ДГЕ), які мають

брати участь у відборі суддів Конституційного суду України. Зрештою, український уряд анонсував зміни до даного закону.

Єврокомісія 7 листопада 2023 року заявила, що Україна виконала 4 з 7 критеріїв кандидата на вступ в ЄС. Подальшого виконання потребують посилення боротьби з корупцією, обмеження впливу олігархів, і питання національних меншим. Попри це, наступного дня ЄК оприлюднила Пакет щодо розширення на 2023 рік. З огляду на результати, Європейська Комісія оцінила прогрес української влади у виконанні критеріїв та офіційно рекомендувала почати процес переговорів про вступ України до ЄС.

Вирішальним стало рішення Європейської ради 14 грудня 2023 року. Напередодні саміту були застереження щодо непередбачуваних дій глави уряду Угорщини Віктора Орбана, який пояснював свій скептицизм українського членства війною, корупцією, великим сільськогосподарським сектором, а також утисками угорської меншини у Західній Україні. Попри спроби підірвати європейську єдність, лідери ЄС знайшли важелі впливу на угорського прем'єр-міністра і на саміті в Брюсселі прийняли остаточне рішення про початок переговорів з Україною щодо вступу до Європейського Союзу.

1.3 Зовнішні та внутрішні фактори впливу на інтеграцію України та ЄС

Інтеграція України до Європейського Союзу – це комплексне питання, яке залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів. Протягом своєї новітньої історії Україна прагнула приєднатися до цивілізованої частини Європи, проте європейські лідери довго не були готові до цього кроку, а росія здійснювала всі можливі заходи для блокування цієї перспективи, втручаючись у внутрішньополітичні процеси України та ЄС, та використовуючи ядерний та енергетичний шантаж. Проте, провал «воєнного бліцкригу» спричинив де-факто зворотній ефект, і тепер в українське суспільство вкорінена ідея безальтернативності та незворотності руху до ЄС.

Попри позитивні настрої щодо приєднання України до ЄС, існують також внутрішні інтереси і побоювання у європейської спільноти. У разі вступу, до ЄС приєдналася б найбільша за площею країна Європи та п'ята за чисельністю населення. Крім того, це була б найбідніша країна-ЄС.

Через війну економіка України понесла значні економічні втрати. Багато кваліфікованих спеціалістів залишили країну або стали на захист країни. Промисловість, енергетичний сектор та інша інфраструктура зазнали великого руйнування. Україна частково втратила один з найголовніших активів – родючі ґрунти. Інша значна частина була забруднена внаслідок введення бойових дій і поки що є небезпечною для експлуатації. Вартість повоєнного відновлення України сягає вже сотні мільярдів доларів.

Деякі теперішні країни в ЄС, які отримують вигоду від фондів ЄС, вбачають у приєднанні України загрозу стати чистими платниками. Наразі ВВП на душу населення України у поточних цінах суттєво відстає від показників інших східноєвропейських країн. На Рис. 1 можна побачити, що Болгарія з найнижчим рейтингом в ЄС випереджає Україну у більш ніж два рази.

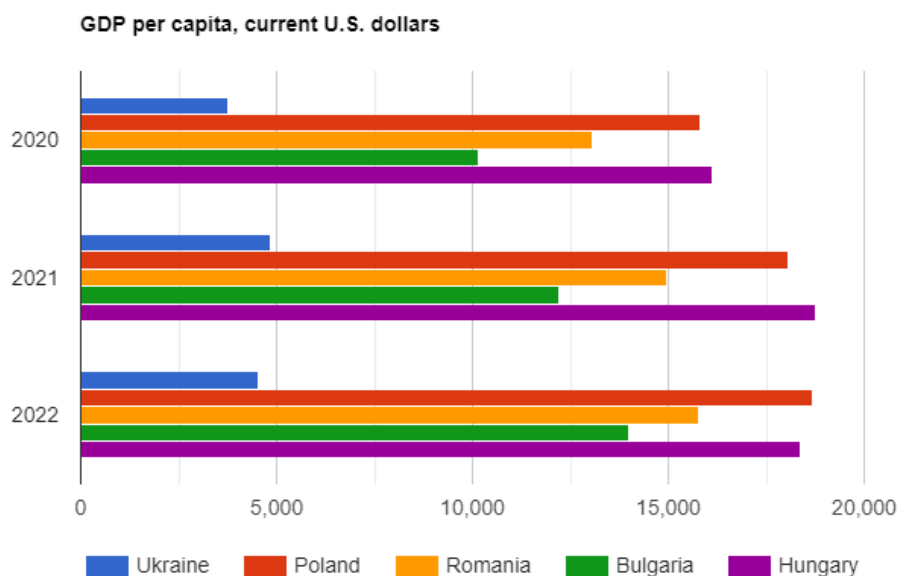

Рисунок 1.1 – Порівняння ВВП на душу населення України та певних країн ЄС у поточних цінах протягом 2020 – 2022 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [16]

Такі країни як Польща, Румунія та Угорщина ще більш суттєво випереджають Україну за даним індикатором. Така різниця може свідчити про те, що в Брюсселі будуть виділяти значні кошти з бюджету для України, щоб вирівняти рівень життя населення. Тому вступ України може виявитися дуже витратним для європейських держав, зокрема і через те, що Україна може стати локомотивом наступної хвилі розширення ЄС.

Іншим проблематичним питанням на рівні ЄС може стати сільськогосподарська політика, зокрема субсидіювання, яке сильно турбує фермерів ЄС. Україна має потужний аграрний сектор з площею ораних земель близько сорока одного мільйона гектарів. Наприклад, у Франції ця цифра сягає тридцять мільйонів гектарів. Тому після вступу Україна також отримуватиме субсидії для розвитку власного господарства. Крім того, відміна тарифів на українську сільськогосподарську продукцію збільшить виробництво та експорт до ЄС, що може завдати великого удару по аграрному сектору інших країн в спільноті.

Таким чином, пристосування до України вимагатиме широкомасштабних реформ Спільної сільськогосподарської політики, розподілу структурних фондів і фондів згуртованості, розподілу місць у Європейському парламенті, портфелів у Європейській комісії. У європейських колах відбуваються дискусії щодо необхідності проведення інституційної реформи у разі подальшого розширення ЄС на схід. Зокрема, вона включає перехід від принципу одностайності між державами-членами до принципу голосування кваліфікованою більшістю, принаймні у рішеннях щодо зовнішньої політики та оподаткування.

З іншого боку, Україна має досить велику кількість внутрішніх проблем, які також гальмують розвиток відносин Києва і Брюсселя. Традиційною українською проблемою залишається корупція. Протягом десятиліть українська влада постійно наголошувала на необхідності здійснення різних заходів для викорінення цієї проблеми. На практиці масштаб корупції тільки збільшувався. Навіть сьогодні, під час широкомасштабної війни, постійно відбуваються викриття різних за масштабом корупційних схем, як у верхівці влади, так і в суспільстві.

Згідно з дослідженням антикорупційної організації Transparency International Ukraine за Індексом сприйняття корупції у 2023 році Україна отримала 36 балів зі 100 [17]. Динаміка за минулий рік виявилася позитивною, оскільки Україна додала 3 бали, що є одним з найкращих показників серед всіх країн. Проте, у світовому масштабі Україна залишається за межею сотні, посівши 104 позицію серед 180 країн. Тому подальші кроки української влади за підтримки Європейської комісії у даному питанні будуть дуже важливим для створення кращого іміджу українського народу.

Олігархи завжди мали значний вплив на різні процеси в Україні, зокрема на євроінтеграцію. Ця група людей створила штучний вплив на політичну та економічну ситуацію в країні, будучи головним джерелом корупції. Вони весь час зневажливо ставилися до держави, її законів, перерозподіляли державні ресурси на власну користь, використовували власну силу для контролю дій влади.

У 2021 році за ініціативи Президента Зеленського ухвалили Закон про деолігархізацію, який мав би обмежити сферу їхнього впливу на різні процеси всередині країни. Власне, однією з рекомендацій Європейської комісії є втілення антиолігархічного закону. На практиці Венеціанська комісія розкритикувала даний закон через його особистісний та радикальний підхід, що може негативно вплинути на демократію та верховенство права. Також в умовах війни досить складно оцінити їхні статки. На думку дорадчого органу Ради Європи, потрібно створити систему, при якій буде неможлива поява нових впливових осіб. Тому у відповідь комісія рекомендувала відтермінувати імплементацію закону до закінчення війни.

Варто зазначити, що бойові дії значною мірою вплинули на позицію олігархів тому що спричинили значне руйнування їхнього капіталу. Безсумнівно, що після перемоги України настане період економічного відновлення з великим приходом іноземного капіталу. Попри все, важливо не допустити помилок минулого і створити країну, де буде функціонувати верховенство права і повага до державних інтересів.

В середині Європейського Союзу функціонує єдиний внутрішній ринок, де підтримується баланс інтересів кожної країни. Під час вступу країна-кандидат зазвичай має йти на певні жертви, щоб задовільнити умови інших країн-членів. У випадку України це нестиме загрозу економічній безпеці країни. До прикладу, потужний аграрний сектор скоріше за все зазнає певних обмежень, тому що майбутні партнери в ЄС навряд чи хотітимуть впускати на ринок значно дешевшого виробника тих же зернових культур. Окрім цього, суттєве зростання конкуренції може посприяти витісненню національних товаровиробників із внутрішнього ринку. Тому, для того щоб зменшити удар при такому переході, важливо шукати альтернативні рішення, зокрема пошук нових ринків поза межами ЄС та надання підтримки вітчизняним виробникам.

Ще однією важливою як внутрішньою, так і зовнішньою подією, яка довгий час впливала на відносини України із сусідніми державами ЄС, стало ухвалення Закону «Про освіту» у 2017 році. У деяких нормах йшлося про те, що школи національних меншин в Україні повинні збільшити викладання предметів державною мовою. Ця теза викликала серйозні дискусії особливо в угорських та румунських колах. З того часу між українським та угорським урядами періодично виникали конфлікти; в свою чергу, угорська сторона часто використовувала своє членство у ЄС та НАТО як інструмент перешкоджання європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Важливим кроком до зменшення напруги у відносинах, стало підписання Президентом «Закону згоди» у грудні 2023 року, який був необхідний для вступу в ЄС. Нові зміни задовольнили всіх: національні меншини отримали більше свободи у використанні рідної мови, а українська мова залишилася такою ж важливою і недоторканою. Принаймні, на даному етапі проблема здається вирішеною, проте не виключено, що чутливе історичне питання, ніколи більше не стане темою для активних дискусій.

На основі вищезгаданої інформації можна зробити висновок, що інтеграційний процес України – це дуже складне та комплексне питання. На шляху

до ЄС перед українською елітою стоїть багато політичних, економічних, військових та культурних викликів, які потребують злагоджених дій для досягнення успішного результату. Попри наявні економічні проблеми, з хорошими партнерами Україна має значний потенціал, щоб у майбутньому економічно процвітати. Варто зазначити, що вступ України до ЄС дуже важливий з геополітичної точки зору. Зі вступом Україна принесе стабільність не тільки в Східний регіон Європи, а взагалі на європейський континент.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

2.1 Аналіз релевантного зарубіжного досвіду інтеграції в ЄС

За свою історію Європейський Союз встиг стати гарантом стабільності та процвітання на європейському континенті. Тому не дивно, що інші європейські країни також виявляють бажання долучитися до спільноти. Членство в Європейському Союзі не надається як подарунок, а є результатом плідної роботи як всередині країни, так і на зовнішній арені. Блок активно підтримує наміри інтеграції будь-якої країни, яка бажає мирного співіснування та взаємовигідного співробітництва.

Шлях до вступу кожної країни унікальний, це пояснюється політичною, географічною, економічною, соціальною та культурною неоднорідністю кожної з них. Особливої уваги потребують такі держави як Польща та Румунія, які здобули членство протягом останніх трьох етапів розширення.

Польща, так само як і Україна, була частиною Радянського Союзу. Після проголошення незалежності обидві країни стали на шлях вільного проєвропейського розвитку, проте результати за останні тридцять років відрізняються кардинально. Після п'ятнадцяти років складної трансформації та діалогів, 1 травня 2004 року, Польща, разом з іншими дев'ятьма країнами ЦСЄ, стала членом Європейського Союзу.

Румунія – країна, що межує з Україною та має вихід до Чорного моря через найбільшу транспортну артерію Європи – річку Дунай. Цей фактор безсумнівно вплинув на рішення ЄС щодо європейського майбутнього Румунії.

Після страти Чаушеску румунське суспільство активно скористалося унікальною можливістю повернутися до західного вектору розвитку. Варто зазначити, що темп інтеграції Румунії був дещо повільнішим у порівнянні з іншими країнами ЦСЄ. Керівництво у Європі неодноразово зауважували на неповноті

впровадження реформ, особливо у боротьбі з корупцією, судочинстві та безпеці на кордонах. Тут можна провести певну паралель з Україною, адже Європейська комісія неодноразово зазначала українській владі на необхідності вирішення перших двох проблем шляхом проведення відповідних реформ. Проте, у випадку Румунії, не виконання всіх критеріїв щодо членства не завадило досягти бажаного результату. Від підписання Угоди про асоціацію і до повноцінного вступу в ЄС, 1 січня 2007 року, пройшло чотирнадцять років.

Суттєвою перевагою для країн, які рухаються у напрямку ЄС є доступ до різних фінансових інструментів. Ще на перехідному етапі, Європейський Союз створював можливості для надання фінансової допомоги країнам ЦСЄ через програми Phare, Sapard та Ispa.

Найбільшим фінансовим інструментом ЄС, запровадженим у 1989 році для підтримки нових демократій, стала програма Phare. Спочатку вона стосувалася лише Польщі та Угорщини, але згодом була розширена на низку інших країн ЦСЄ. Часові рамки цієї програми можна поділити на два етапи:

- 1990-1999 – Підтримка країн ЦСЄ у відповідь на виклики під час широкомасштабної трансформації;
- 1999-2006 - Інструмент орієнтований на вступ для країн-кандидатів. Програми допомоги новим державам-членам у завершенні процесу зміцнення адміністративних та інституційних систем у країнах.

У рамках Phare надавалося фінансування у формі грантів під різні проекти. Співпраця здійснювалася через широку галузеву допомогу у сільському господарстві, промисловості, енергетиці, охороні навколишнього середовища, торгівлі тощо.

Загалом за період 1990 – 2006 років за цією програмою було надано фінансування на суму 18673,1 млн євро. Приблизно 82,5% було виділено безпосередньо країнам (через національні програми, транскордонне співробітництво або як національні асигнування в рамках горизонтальних програм,

наприклад, реформування вищої освіти за програмою TEMPUS, ядерна безпека тощо) [18].

На Рис. 2.1 відображені найбільші країни-одержувачі грантів Phare. Польща та Румунія стали найбільшими бенефіціарами, які разом за весь період проєкту охопили більш ніж третину всього бюджету.

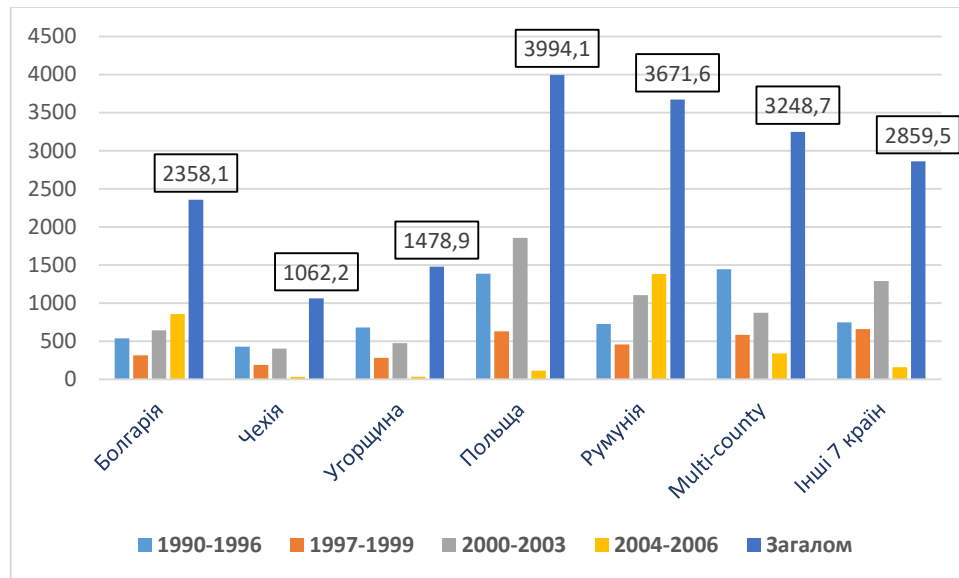

Рисунок 2.1 – Грошовий обсяг допомоги за програмою Phare наданий країнам ЦСЄ протягом 1990-2006 рр., млн. євро

Джерело: побудований автором на основі [18]

Протягом 1990-2006 рр. Польщі було виділено найбільшу допомогу на суму 3994,1 млн євро. У період з 1990 по 1996 рік гранти були спрямовані на підтримку початкових соціально-економічних перетворень, охоплюючи розвиток приватного сектору, адміністративні реформи, транскордонне співробітництво та інфраструктуру. Фінансування упродовж 1997-2003 рр. на суму 2490,7 млн євро мало на меті підготувати Польщу до вступу та зробити її готовою до виконання зобов'язань в рамках ЄС. Остання допомога на суму 114,9 млн євро була надана у рамках Перехідного фонду протягом 2004-2006 років, щоб забезпечити виконання *acquis communautaire*.

Програма Phare стала джерелом численних інституційних реформ та структурних змін для Польщі. У пріоритетному транспортному секторі були досягнуті позитивні результати. Зокрема, інвестиційні проєкти допомогли покращити транспортне сполучення, полегшити мобільність громадян, які подорожують до ЄС, та посилити безпеку руху навколо агломерацій.

Румунія стала другим найбільшим грошовим отримувачем на загальну суму 3671,6 млн євро. У контексті періодизації та мети надання фінансів ситуація подібна у всіх країн. Часовий проміжок з 1990 по 1996 рік характеризувався переходом до іншого механізму функціонування країни, і з метою підтримки трансформаційних процесів ЄС виділив допомогу у розмірі 726,1 млн євро на розвиток приватного сектору, інфраструктури, людських і соціальних ресурсів, зокрема через освітню програму TEMPUS. Грант ЄС у розмірі 2899 млн євро був наданий у термін 1997-2006 рр.; на рис. 2.1 можна побачити, що найбільша сума була виділена саме у перед вступний період. Останні кошти, а саме 46,5 млн євро, Румунія отримала у 2007 році в рамках Перехідного фонду.

Ефективність заходів в рамках Phare для Румунії стосувалися декількох напрямків. У секторі юстиції було створено та розвинуто інституції, особливо у актуальній сфері боротьби з корупцією. У той же час, програма Phare сприяла покращенню знань у охоплених сферах та кращому розумінню законодавства ЄС.

В рамках транскордонного співробітництва відбулося налагодження контактів та партнерства в прикордонній зоні, як на цивільному, так і на муніципальному рівнях. Для ефективного функціонування судової системи було розроблено декілька ключових стратегій та законодавчих актів, зокрема закон про статус мирових суддів. Реформа державного управління була визначена як пріоритетний напрямок. Проте згідно з моніторинговими звітами ЄС за 2005 та 2006 роки, було відзначено, що зміни потребують додатково удосконалення.

Оцінюючи ефективність програми Phare, слід зазначити, що цей інструмент став ключовим фінансовим джерелом для колишніх соціалістичних країн. Інституційне та регуляторне реформування покращило процес надання державних

послуг. Інвестиційні проєкти малих та середніх рівнів позитивно впливали на місцевості та регіони, допомагаючи вирішувати нагальні проблеми. Ініціатива перетворилася з інструменту для подолання початкових викликів у механізм підготовки країн для майбутнього вступу в Європейський Союз.

Після приєднання до Європейського Союзу кожна країна, крім багатьох зобов'язань, отримує можливість користуватися різними фінансовими ресурсами, які виділяються з бюджету ЄС для модернізації інфраструктури, підтримки бізнесу та підвищення соціальної рівності. Європейський Союз забезпечує фінансування за рахунок грантів з бюджету та позик від Європейського інвестиційного банку.

Структурні та інвестиційні фонди є основними інструментами ЄС для реалізації регіональної політики. Вони спрямовані на зменшення економічних та соціальних диспропорцій у розвитку між регіонами в межах об'єднання та підтримку сталого економічного розвитку. Європейська комісія спільно з державами-членами розробляє угоди про партнерство на національному рівні та програми на регіональному рівні. Бюджет затверджується на семирічний фінансовий період для кожної держави, а кошти управляються відповідними органами всередині країни.

На рис. 2.2 відображені структурні фонди, які будуть функціонувати протягом 2021-2027 років. Система структурних фондів може змінюватися кожний новий період. На даному етапі загальна кількість складає шість, чотири з яких діють у межах Політики згуртованості: Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд плюс (ESF+), Фонд згуртованості (CF) та найновіший Фонд справедливості переходу (JTF), який створили у 2021 році, а також інші – Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD) та Європейський фонд морського та рибного господарства (EMFAF).

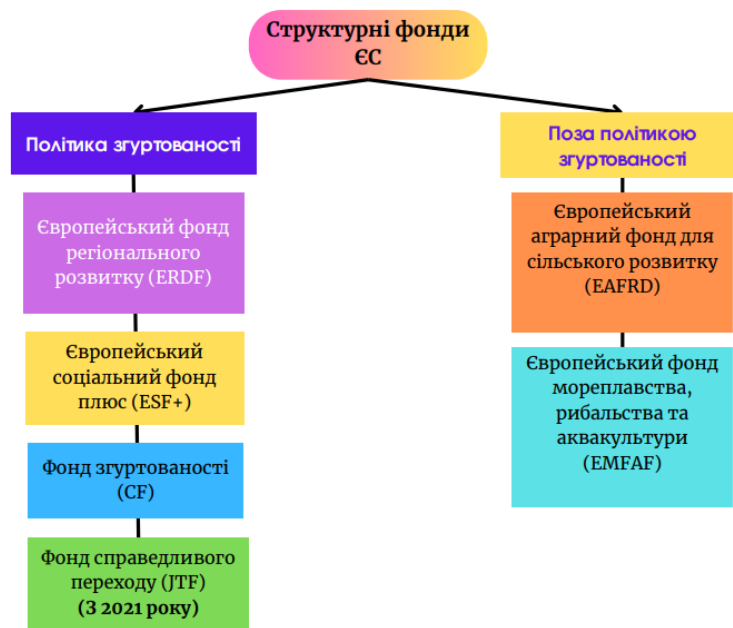

Рисунок 2.2 – Різновиди структурних фондів

Джерело: складено автором на основі [19]

Політика згуртованості реалізується через стратегію Європейського Союзу, в якій визначаються основні цілі на визначений період, за якими потім відбувається фінансування різних стратегічних напрямків. На поточну семирічну програму фінансування на період 2021-2027 років у рамках Політики згуртованості було виділено п'ять основних політичних цілей (РО): розумніша (РО1), зеленіша (РО2), краще об'єднана (РО3), більш соціальна (РО4) та Європа ближча до громадян (РО5).

У Регламенті про загальні положення 2021-2027 років була визначена спільна правова основа для восьми фондів, які перебувають під спільним управлінням ЄК та адміністрацій держав-членів. Серед структурних фондів вони включають всі, за винятком Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільської місцевості. Розподіл асигнувань можна побачити на рис. 2.4.

Європейський фонд регіонального розвитку є найбільшим серед усіх структурних фондів. Він спрямований на зміцнення економічної, соціальної та територіальної єдності в ЄС шляхом зменшення дисбалансу у розвитку між його територіями. Загальний бюджет протягом 2021-2027 рр. складає 226,06 млрд євро,

що становить майже половину всього бюджету Політики згуртованості. За виконання програм ЄФРР обопільно відповідають як Європейська Комісія, так і національні та регіональні органи влади держав-членів. Близько 30% грантів ЄФРР мають бути спрямовані на досягнення кліматичних цілей, а 8% виділені на проєкти сталого розвитку міст.

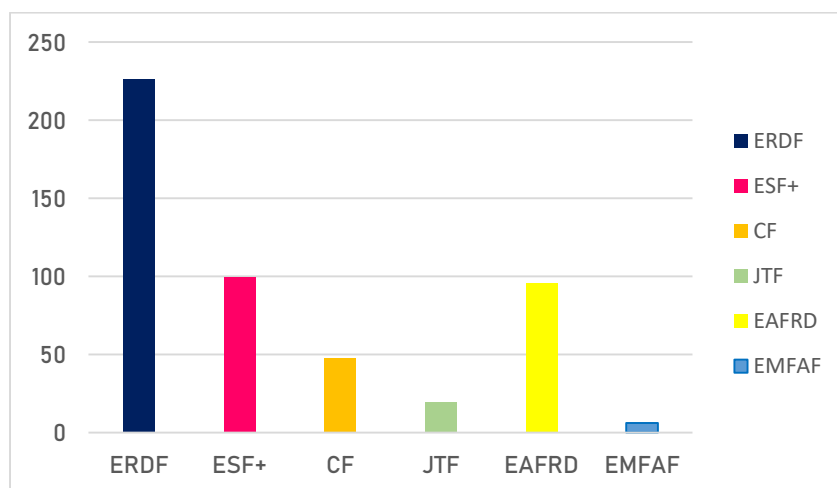

Рисунок 2.4 – Загальні заплановані асигнування ЄС на період 2021-2027 рр., млрд євро

Джерело: складено автором на основі [20]

Європейський соціальний фонд «Плюс» має бюджет 99,3 млрд євро і є другим найбільшим джерелом фінансування. Його головна мета полягає у сприянні високому рівню зайнятості, мобільності населення, освіті та навчанню, боротьбі із бідністю і створенні рівних можливостей для всіх. Програма була модифікована в порівнянні з попереднім періодом 2014-2020 років. Колишній Європейський соціальний фонд був розширений ще трьома фондами, які не входили до Політики згуртованості: Фонд європейської допомоги найбільш знедоленим (FEAD) складає 3% бюджету, Ініціатива зайнятості молоді (YEI) близько 12,5% бюджету, яка раніше функціонувала окремо, та Європейська програма зайнятості та соціальних інновацій (EaSI).

Бюджетний план Фонду згуртованості на період 2021-2027 років складає 48,08 млрд євро. Це унікальне джерело отримання фінансування, до якого не кожна

країна має доступ. Фонд призначений для країн-членів, чий валовий національний дохід (ВНД) на душу населення становить менше 90% від середнього в ЄС. Протягом 2021-2027 років кількість таких країн становить п'ятнадцять. Більшість серед них приєдналися під час останніх етапів інтеграції. Близько 37% від всіх асигнувань цього фонду мають бути спрямовані на досягнення кліматичних цілей. Основні напрямки діяльності включають інвестиції в транспортну мережу та навколишнє середовище. Загалом зі структурних та інвестиційних фондів 20% асигнувань направлено на розвиток чистого екологічного міського транспорту. Фонд згуртованості разом з ЄФРР відіграють ключову роль у наданні грантової підтримки на цю ініціативу.

Сучасні кліматичні проблеми все більше змушують звернути увагу на використання енергоресурсів. Європейський Союз серйозно відноситься до цього виклику і прагне перетворити проблеми на можливості. Саме тому ЄС взяв курс на декарбонізацію економіки та планує стати нейтрально кліматичним регіоном до 2050 року шляхом все більшого використання відновлювальних джерел енергії. Власне, Фонд справедливого розвитку є яскравим прикладом впровадження Європейського зеленого курсу. Це абсолютно новий інструмент асигнування із бюджетом 19,32 млрд євро. Фонд орієнтований на території, які зазнали найбільшої шкоди при переході до кліматичної нейтральності, переважно це регіони, які залежать від викопного палива або промислової діяльності. Завдання ФСР – допомогти цим регіонам реструктуризувати свою промисловість.

Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільської місцевості був повністю інтегрований у Спільну сільськогосподарську політику ЄС. Він співфінансує національні та регіональні програми розвитку сільської місцевості. На період 2021-2027 років бюджет складає 95,5 млрд євро, з яких 8,1 млрд було надано з нового інструменту NextGenerationEU спрямованого на подолання наслідків пандемії COVID-19. Цей інструмент підтримує різноманітні заходи, такі як удосконалення фермерських господарств, збільшення біорізноманіття, покращення управління водними ресурсами, протидія ерозії ґрунту тощо.

Європейський фонд мореплавства, рибальства та аквакультури підтримує реалізацію спільної політики рибальства та морської політики ЄС. З бюджетом 6,11 млрд євро, фонд фінансує проєкти сталого розвитку аквакультури, збереження морських екосистем, економічної життєздатності прибережних районів та сприяє виконанню цілей Європейського зеленого курсу.

Найбільші країни-бенефіціари Політики згуртованості представлені на рис. 2.5. Існує певна взаємозалежність між виділеною сумою коштів і площею та населенням країни: більші за розміром країни отримують більшу кількість грошей із фондів.

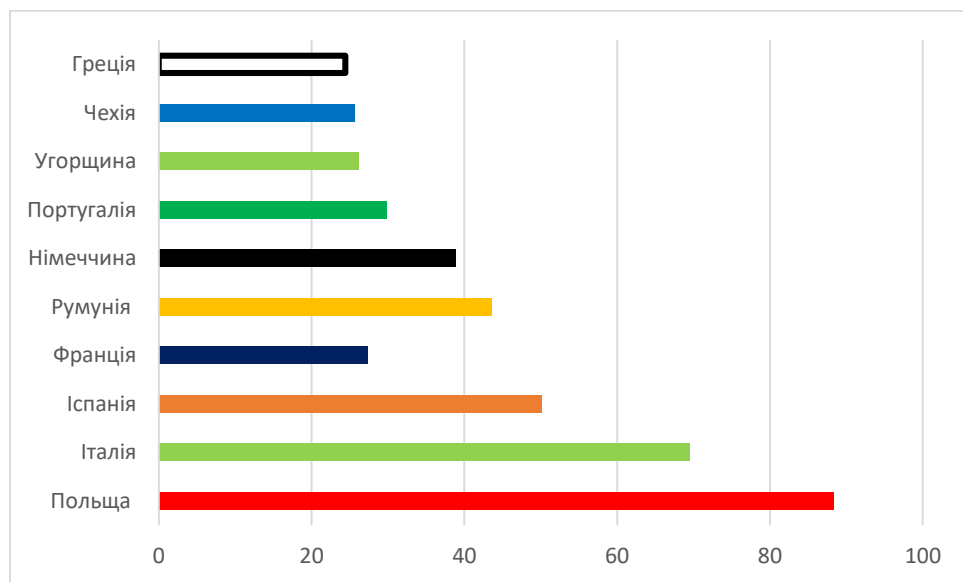

Рисунок 2.5 – Найбільші країни-отримувачів коштів для Політики згуртованості за 2021-2027 рр., млрд євро

Джерело: складено автором за [20]

З моменту вступу Польщі до ЄС і до кінця 2022 року з бюджету Польща отримала близько 234,3 млрд євро. Основним Джерелом трансфертів стала Політика згуртованості з 153,3 млрд євро, тоді як на підтримку фермерів і сільської місцевості було виділено 73,4 млрд євро. Внесок польського уряду у бюджет ЄС за той самий період становить 77,7 млрд євро. Якщо співставити ці цифри, то можна побачити, що чисті трансферти становлять 156,4 млрд євро [21]. Майже протягом усього періоду Польща була найбільшим бенефіціаром ЄС. Тому не дивно, що

польське населення вважає приплив європейських коштів в економіку Польщі однією з найбільших переваг членства. Це пояснюється декількома факторами, зокрема значним розривом у ВВП на душу населення у перші роки після вступу та великим агропромисловий комплексом Польщі, що забезпечувало значні фінансові ресурси в рамках CAP.

У рамках поточного багаторічного бюджету Польща залишиться найбільшим реципієнтом коштів ЄС. Протягом 2021-2027 років країна має отримати 88,3 млрд євро на Політику згуртованості, з яких 72,3 млрд євро надасть Європейський Союз, а 15,9 млрд євро – національний уряд, що становить 20% від усієї суми, виділеної на цю політику.

Європейський фонд регіонального розвитку знову стане найбільшим джерелом фінансування на суму 56,3 млрд євро, фонд націлений на виконання всіх п'яти політичних цілей. Інші фонди включають: 14,4 млрд євро з Європейського соціального фонду «Плюс», 12,9 млрд євро з Фонду згуртованості, та 4,6 мільярда євро з Фонду справедливого переходу.

На Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільської місцевості Польщі виділено 4,7 млрд, що становить близько 20% від усього бюджету країни у рамках CAP. Це одні з найбільших асигнувань на розвиток сільської місцевості. Близько 40% всіх коштів спрямовано на виконання кліматичних та екологічних зобов'язань. Європейський фонд мореплавства, рибальства та аквакультури забезпечить фінансування на суму 732 млн євро.

Після приєднання до Європейського Союзу Румунія також стала однією з країн, які отримують значні переваги від членства. У період 2021-2027 Румунія посіла четверту сходинку за загальною сумою коштів, яка складає 43,6 млрд євро, з яких 29 млрд становить внесок ЄС, а 14,6 млрд євро – національний внесок. Найбільша сума направлена на виконання РО4.

Так само, як і у випадку з Польщею, ЄФРР складає найбільшу частку від усіх коштів. За відповідний період бюджет Румунії за цим фондом складає 26,4 млрд

євро і реалізується через п'ять національних та вісім регіональних програм. Європейський соціальний фонд «Плюс», з бюджетом 7,6 млрд євро, реалізується переважно через чотири національні програми. Фонд згуртованості на суму 7,2 млрд євро спрямований на програми національного рівня «Сталий розвиток» і «Транспорт» за співфінансування з ЄФРР. Найновіший Фонд справедливого переходу, із коштами на суму 2,4 млрд євро, реалізується через програму національного рівня, спрямовану на нормалізацію ситуації із зайнятістю в певних округах, підготовку робочої сили до зеленого переходу та створення привабливих умов для бізнес-діяльності. У рамках EARDF Румунія має отримати близько 5 млрд євро, а за EMFAF – 232 мільйони євро.

Підсумовуючи можна сказати, що вступ до Європейського Союзу є дуже вигідним особливо для слаборозвинених країн або тих, що розвиваються. У нашому випадку Польща та Румунія після подолання перехідного етапу в економіці стали на шлях прогресивного розвитку. Ключову роль у цьому відіграли фінансові ресурси ЄС, зокрема структурні та інвестиційні фонди, які є важливим джерелом інвестицій в добробут країн-членів.

Досвід Польщі та Румунії є хорошим прикладом для України, оскільки вони мають спільні економічні, політичних та історичні аспекти. Потенційний вступ до ЄС може принести Україні значні переваги, аналогічно до Польщі та Румунії. У післявоєнний період економіка України потребуватиме значних інвестицій на відновлення. Нерівномірний розвиток регіонів спричинить виділенню суттєвих коштів у рамках Політики згуртованості. Співставна кількість населення України і Польщі говорить про те, що наша країна має перспективу отримувати таку ж саму кількість фінансових ресурсів. Потужний агропромисловий сектор України на початковому етапі спричинить перегляд європейської CAP та може стати гальмом на етапі переговорів, але в результаті український АПК має стати одним з найбільш профінансованих в рамках ЄС. Від українського уряду необхідні чіткі дії у адаптації законодавства, адже політика згуртованості і структурні фонди є

частиною права ЄС. Для ефективного використання потенційних всіх можливих ресурсів необхідно розвивати спроможність до впровадження проєктів розвитку.

2.2 Дослідження економічних аспектів співробітництва України та ЄС

Євроінтеграційний курс України – це амбітна та багатогранна мета, спрямована на створення сучасної демократичної, правової, вільної та процвітаючої України. У лютому 2019 року Верховна Рада прийняла законодавчий акт, яким внесла зміни до Конституції України і тепер офіційно закріпила стратегічний курс України до Європейського Союзу та організації Північноатлантичного договору, а Президент України став гарантом цього курсу.

Угода про асоціацію у 2014 році стала головним інструментом поглиблення взаємовідносин між ЄС та Україною. Її економічна частина, а саме Поглиблена та Всеохоплююча Зона Вільної Торгівлі, вивела міжнародну торгівлю між сторонами на новий, значно вищий рівень шляхом обопільного поступового скасування ввізних митних тарифів на імпорту більшості товарів та зниження технічних бар'єрів через приведення українського законодавства до європейських стандартів.

До початку повномасштабного вторгнення, Євросоюз був ключовим торговельним партнером України. Після 24 лютого 2022 року, внаслідок блокування українських чорноморських портів, припинення авіаперевезень та руйнування економіки, ЄС став ще більш важливим напрямком експорту та транзиту. Європейський Союз здійснив абсолютно унікальний та радикальний крок, призупинивши всі обмеження на імпорту української продукції. Такі дії суттєво допомогли українським експортерам реалізувати свою продукцію та стали вагомим фактором у стабілізації складної економічної ситуації в країні у період суттєвих матеріальних та людських втрат.

Торговельний зв'язки між Європейський Союзом та Україною протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.6. Угода про асоціацію значно розширила об'єм торговельного обороту України та ЄС. За даними Міністерства економіки України,

перед початком повномасштабного вторгнення у 2021 році питома вага ЄС у торгівлі товарами та послугами сягала 39%. Після початку широкомасштабних бойових дій даний показник суттєво зріс і становив вже 53,6% у 2022 році та 56% за період 2023 року, незважаючи на негативний загальний торгівельний індикатор.

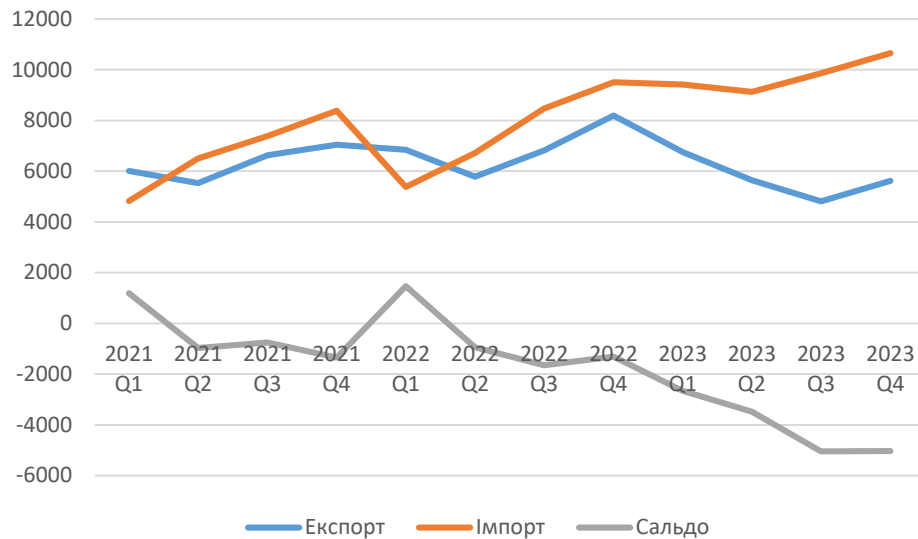

Рисунок 2.6 – Щоквартальний експорт/імпорт України з Європейським Союзом протягом 2021-2023 рр., млрд євро

Джерело: складено автором за даними [22]

На графіку вище можна помітити, що різниця між імпортом та експортом не була разючою до четвертого кварталу 2022 року. За перший квартал 2022 року сальдо України було навіть позитивним, що було пов'язано з обмежувальними заходами здійсненими українським урядом, зокрема, створенням переліку критичного імпорту для зменшення відтоку валюти за кордон. Узагальнюючи за весь 2022 рік, експорт України до ЄС склав 27,643 млн євро, а імпорт – 30,088 млн євро. Починаючи з 2023 року, зростає різниця у торгівельному балансі. Український експорт зазнав суттєвого падіння у вартісному вимірі, адже фізичний обсяг експорту був вищим у 2023 році ніж роком раніше. Наприклад, експортний показник української продукції до ЄС склав 27642,7 млн євро за весь 2022 рік, проте вже у 2023 році товарообіг впав до 22836,9 млн євро. На ці зміни суттєво

вплинули проблеми з логістикою, по-перше, через початок блокади польського кордону, що значно вплинуло на експорт та податкові надходження від імпорту, по-друге, через недостатність систем ППО для забезпечення безпечної торгівлі.

Товарна структура торгівлі між Україною та ЄС також зазнала певних змін в нових нестабільних умовах функціонування економіки. У період після 2022 року суттєво зріс експорт продукції АПК до ЄС.

На рис 2.7 продемонстровано, що зернові культури, жири та олії, насіння і плоди олійних рослин входили до числа найбільших експортованих товарів. На це безумовно вплинуло підписання так званої зернової угоди на тлі збільшення світового попиту на зерно та позиція ЄС щодо призупинення заходів захисту торгівлі, що спричинило різке збільшення імпорту зернових культур з України.

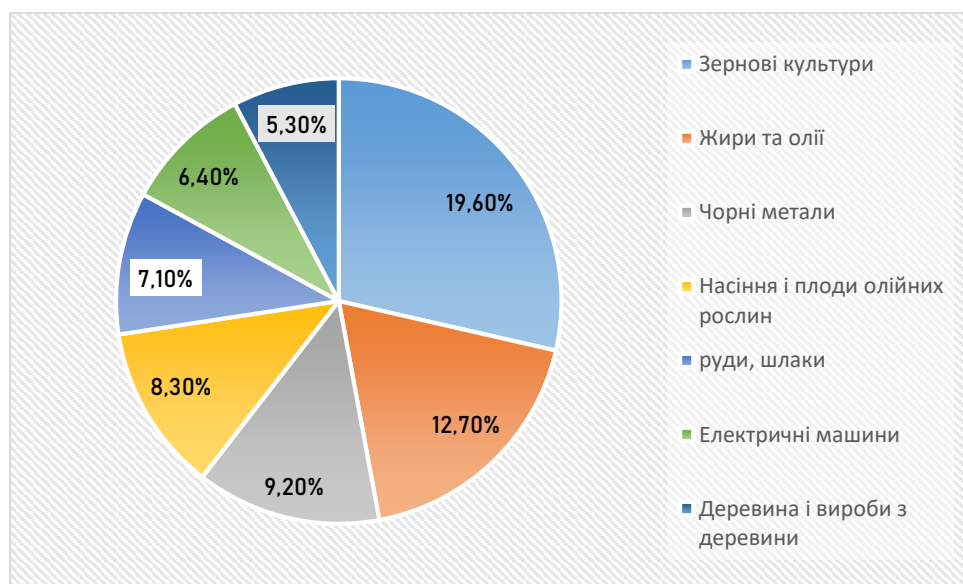

Рисунок 2.7 – Товарна структура українського експорту до Європейського Союзу у 2023 році, %

Джерело: складено автором за даними [23]

Такі дії породили незадовільні настрої у фермерів, особливо у Польщі та Франції, які скаржилися на падіння цін на зерно. Тому на даний час у кулуарах ЄС відбуваються дискусії щодо запровадження тарифних квот на окреме українське продовольство, зокрема м'ясо птиці, яйця, цукор, вівсянку, кукурудзу, крупу та мед, у рамках майбутнього продовження призупинення імпорتنих мит для України

до червня 2025 року. Для України такі обмеження безумовно негативно вплинуть на приплив коштів до бюджету від реалізації продукції.

Водночас на тлі зростання експорту товарів АПК відбулося скорочення експорту чорних металів. Загалом металургія зазнала величезних втрат. У 2021 році чорні метали займали передову сходинку серед експортних товарів. У 2023 році частка склала 9,20 % від загального експорту в ЄС. Це сталося через низку причин однією з яких є те, що виробничі потужності України були або окуповані, або зруйновані, а ті, що продовжують функціонувати роблять це в умовах постійної небезпеки, тому що знаходяться близько до зони ведення бойових дій. Тут варто також зазначити, що світова спільнота не надала стільки ж уваги даному питанню, як експорту зерна.

Щодо структури українського імпорту з Європейського Союзу, то тут також відбулися помітні зміни у порівнянні із періодом до повномасштабної війни. На рис 2.8 зображено найбільш імпортовані товари з Європейського Союзу.

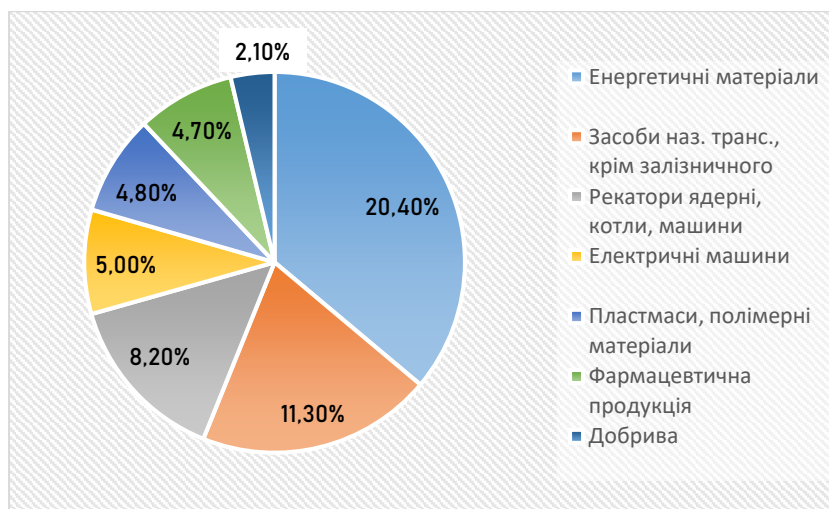

Рисунок 2.8 – Товарна структура українського імпорту з Європейського Союзу у 2023 році, %

Джерело: складено автором за даними [23]

Серед товарів суттєву частку складають енергетичні матеріали 20% до яких входить паливо. Причиною цього стали, по-перше, переорієнтація географії експорту палива з росії на європейські країни, по-друге, зруйнування ракетними

ударами багатьох складів зберігання пального на початку широкомасштабної війни, по-третє, даний продукт є необхідним ресурсом для продовження ведення боротьби за існування та незалежність.

У квітні 2022 року український уряд відмінив збори та податки на розмитнення ввезених авто, в першу чергу з метою забезпечення Збройних Сил України. Такі пільги були скасовані вже в червні того ж року. Проте такі дії допомогли полегшити везення необхідного транспорту. Показник у 11,30% імпорту за 2023 рік підтверджує нагальність даного питання.

На рис. 2.9 та 2.10 відображено географічну структуру експорту та імпорту України, які також трансформувалася під впливом нападу росії на Україну. До прикладу, у 2021 році головним торговельним партнером України був Китай. Сьогодні ж на передові позиції вийшли держави Європейського Союзу. Серед Топ-5 найбільших торгових партнерів України три є членами ЄС.

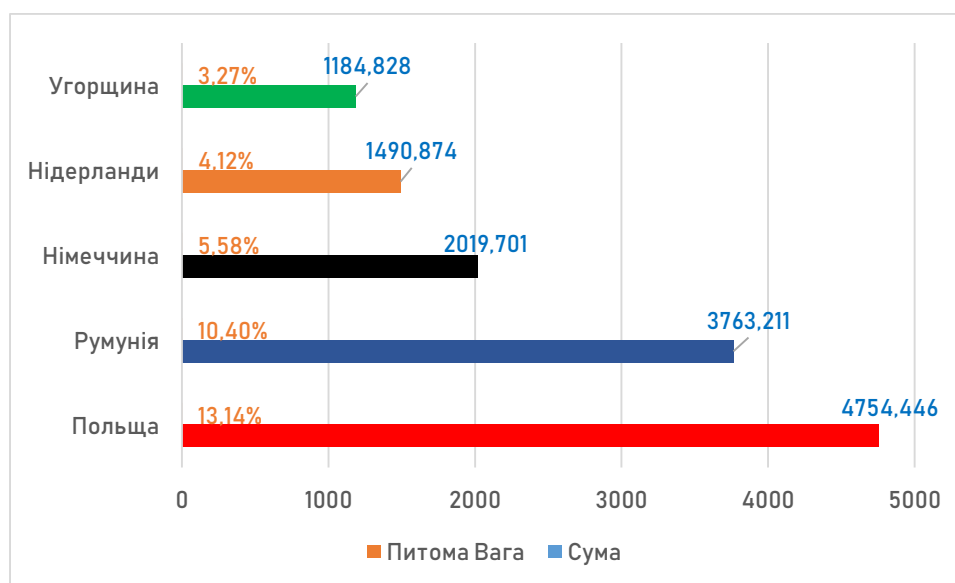

Рисунок 2.9 – Географічна структура українського експорту до Європейського Союзу у 2023 році, млн дол

Джерело: складено автором за даними [24]

Серед країн-торговельних партнерів лідером є Польща. Згідно зі статистичними даними Державної митної служби України за дванадцять місяців 2023 року Україна експортувала в Польщу на суму 4754,44 млн дол, а імпортувала

6606,43 млн дол. Причиною суттєвої різниці в сальдо у 2023 році стало збільшення імпорту нафтопродуктів, блокування українсько-польського кордону та ведення польським керівництвом обмежень на експорт певної категорії продовольчих товарів.

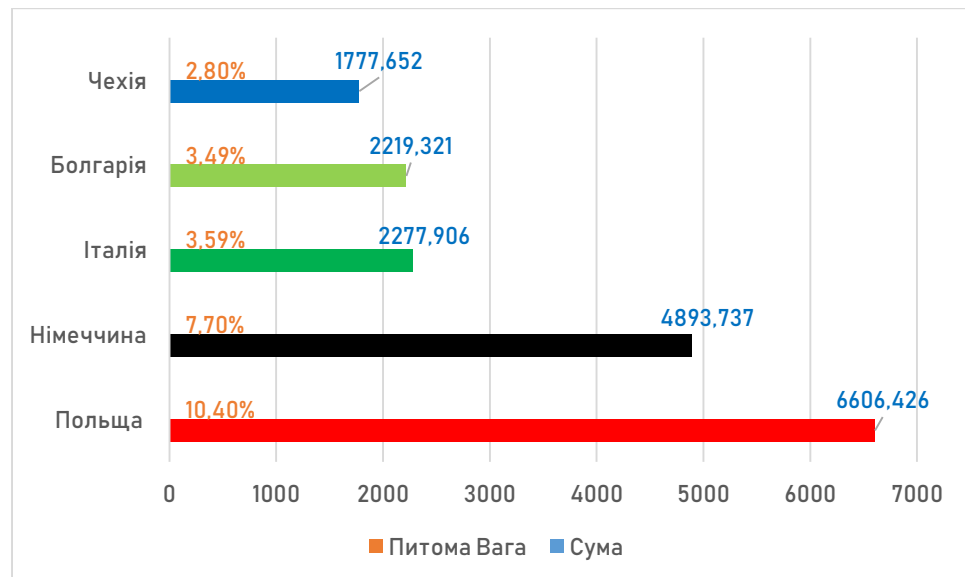

Рисунок 2.10 – Географічна структура українського імпорту з Європейського Союзу у 2023 році, млн дол

Джерело: складено автором за даними [24]

Німеччина за обсягами експорт/імпорт посідає другу сходинку серед найважливіших торговельних партнерів України. Так само як у випадку з Польщею сальдо торгівлі є від’ємним, а експорт України у 2023 році дещо скоротився у порівнянні з попереднім роком і становив 2019,70 млн дол. Відповідно до статті Deutsche Welle у вересні 2023 року товарообіг Україна-Німеччина був більшим ніж росія-Німеччина, що є значним досягненням, враховуючи тісні торговельні зв’язки між росією та Німеччиною перед повномасштабним вторгненням.

Війна суттєво вплинула на розбудову відносин між Україною та Румунією. Через своє зручне розташування, Румунія стала важливим логістичним центром для експортно-імпортних операцій. Про це свідчать і цифри: за 2023 рік Україна експортувала 3763,21 млн дол. у Румунію, що є другим показником серед європейських країн, здебільшого це вдалося зробити за рахунок

сільськогосподарської продукції. Проте, покращення логістичної інфраструктури також допомогло українським та румунським експортерам збільшити обсяги продажу металопродукції.

До інших топ-5 країн-партнерів з якими Україна має найбільші торговельні відносини входять: за експортом – Угорщина, Нідерланди, за імпортом – Італія, Болгарія, Чехія.

Загалом поглиблення економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом є фундаментом для майбутнього приєднання України до спільноти. Після підписання Угоди про асоціацію зв'язки між сторонами суттєво урізноманітнилися та посилилися. Повномасштабна війна стала каталізатором до ще глибшої інтеграції України з країнами ЄС і внесла суттєві корективи в економіку України і саме диверсифікація торгівлі є одним з підтверджень таких змін. Рішучі дії європейського керівництва в значній мірі допомогли Україні вистояти у критичний момент на початку повномасштабної війни у період хаосу, а допомога, яка надається на поточному етапі, є важливим джерелом для забезпечення економічної стійкості України.

2.3 Перспективи нового етапу євроінтеграції України

Рішення Європейської Ради у грудні 2023 року про початок переговорів з Україною остаточно розбило скептичні настрої щодо розширення ЄС за рахунок вступу України, оскільки тепер про майбутнє України в структурі Євросоюзу говорять як про питання часу. Це рішення також ознаменувало перехід до передостаннього етапу інтеграції.

Наступна стадія вступу буде найдовшою, тому що розпочинаються роки складних переговорів. Даний етап включає проведення скринінгу Європейською комісією, процес перевірки відповідності законодавства до права ЄС, який вважається першим кроком у процесі переговорів про членство. У 2023 році Україна стала першою країною, яка у тісній співпраці із вісімдесятьма органами

державної влади спробувала провести селф-скринінг власного законодавства перед тим, як це зробить Європейська комісія.

Внутрішня оцінка імплементації українського законодавства до європейського за кожним переговорним розділом відображено на рис. 2.10.

Рисунок 2.10 – Результати селф-скринінгу імплементації актів права Європейського Союзу

Джерело: складено автором за даними [25]

Загальна кількість розділів становить тридцять чотири, розділених на шість кластерів. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції

класифікував нормативні акти за певними критеріями: вже імплементовані, ті, які підлягають впровадженню та ті, які не потребують втілення. Аналізуючи діаграму, можна побачити, що найбільша кількість нормативних актів не потребує імплементатії, близько 23,5 тис. До подальшої імплементатії підлягають 2739 норм права ЄС, інші 1625 актів повністю інтегровано в українське законодавство.

Загалом з усіх тридцяти чотирьох розділів найбільш повністю було імплементовано акти права ЄС в сфері митного законодавства. Після проведення аналізу 1205 нормативних актів, 742 норми були повністю імплементовані, що загалом свідчить про те, що розділ відповідає стандартам ЄС на 60%. У найбільшій мірі законодавство ЄС було втілено в таких розділах: «Статистика» – 245 актів, «Зовнішні відносини» - 245, «Продовольча безпека, ветеринарна та фітосанітарна політика» – 80, та «Захист прав споживачів та охорона здоров'я» - 67 актів.

До частини, яка потребує найбільше роботи щодо гармонізації, входять розділи «Транспортна політика» - 399 актів, «Продовольча безпека, ветеринарна та фітосанітарна політика» - 304, «Свобода руху товарів» - 289, «Свобода підприємництва і надання послуг» - 263, та «Фінансові послуги» - 216 актів.

У цілому проведення селф-скринінгу безперечно стало позитивним моментом, тому що така практика допомогла не лише дослідити поточний стан адаптації законодавства та знайти невідповідності в українському правовому полі, але й підкреслила ініціативність та мотивацію з української сторони продовжувати модифікувати країну відповідно до європейських стандартів для досягнення бажаного результату. Крім того, підсумки дослідження мають бути враховані на ранньому етапі при формуванні Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу.

Не варто розраховувати, що подальший процес адаптації буде швидким. Не дивлячись на те, що багато норм або вже імплементовані, або не потребують впровадження, українському керівництву доведеться докласти чимало зусиль для того, щоб вирівняти розбіжність по всіх розділах *acquis communautaire*.

Зі свого боку, Європейський Союз продовжуватиме всіляко допомагати Україні. Зокрема підтвердженням цього є надання великої фінансової допомоги Україні на суму 50 млрд євро протягом 2024-2027 років у рамках механізму Ukraine Facility, створеного ЄС з метою підтримки економічної ситуації та відновлення України.

Програма Ukraine Facility – це середньостроковий інструмент, спрямований на ліквідацію дефіциту зовнішнього фінансування України до 2027 року шляхом безповоротної підтримки або на дуже пільгових умовах. Вона включає в себе допомогу у відновленні та модернізації економіки, забезпечення підтримки макрофінансової стабільності, а також підтримка реформ на шляху до вступу в ЄС. Однією з головних складових цього плану є визначення пріоритетних галузей, які мають найбільший потенціал для розвитку та залучення інвестицій у найближчому майбутньому. Структура плану за трьома напрямками відображена на рис. 2.11.

Рисунок 2.11 – Структура плану програми Ukraine Facility на період 2024-2027 рр., млрд євро

Джерело: складено автором за даними [26]

Згідно розподілу, найбільша сума, близько 38 млрд євро, буде направлена на підтримку державного бюджету. Ця підтримка надаватиметься щоквартально

вимірі за виконання відповідних індикаторів плану. Інша сума, 7 млрд євро, буде призначена для інвестиційного фонду. Потенційні інвестори матимуть можливість отримати кошти через різні міжнародні інституції, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк. Залишок від загальної суми, який складає більш ніж 4,5 млрд євро, буде спрямований на технічну та адміністративну підтримку. Іншими словами, частина коштів буде використовуватися для синхронізації законодавства, з іншої частки уряд отримуватиме допомогу для покращення роботи органів влади на різних рівнях, а залишкова сума допоможе покрити відсотки за пільговими кредитами в рамках цієї ж програми.

Успішною реалізацією програми буде вважатися виконання близько 150 індикаторів, які включають структурні реформи в 15 галузях. Все це у подальшому сприятиме стійкості української економіки, покращенню бізнес середовища та поглибленню європейської інтеграції України.

Окрім, надання фінансової допомоги, Європейський Союз намагається підтримувати Україну шляхом запровадження санкцій проти росії. Перші обмежувальні заходи ЄС запровадив ще у 2014 році у відповідь на окупацію Криму та Донбасу, проте вони не завдали суттєвої шкоди російській диктатурі. Після 24 лютого 2022 року ЄС регулярно використовує даний інструмент у відповідь на агресивну війну.

Загалом масштаб санкцій характеризується своєю різносторонністю. У таб. 2.1 відображено всі санкції, запроваджені ЄС після початку повномасштабного вторгнення. Наприклад, попередні пакети санкцій були направлені на індивідуальних осіб, які сприяють підризу територіальної цілісності України, дипломатичні заходи, економіку, щоб обмежити росію у отриманні ресурсів для фінансування своєї війни, транспорт, технології, ЗМІ тощо. Під удар потрапили також союзники країни-терориста: Білорусь (за надання своїх територій під час повномасштабного вторгнення) та Іран (за передачу безпілотників).

Таблиця 2.1 – Пакети санкцій ЄС у відповідь на повномасштабне вторгнення

Пакети санкцій	Дата запровадження
Перший пакет	23 лютого 2022 року
Другий пакет	25 лютого 2022 року
Третій пакет	2 березня та 28 лютого 2022 року
«Комплаєнс-пакет»	9 березня 2022 року
Четвертий пакет	15 березня 2022 року
П'ятий пакет	8 квітня 2022 року
Шостий пакет	3 червня 2022 року
Пакет технологічного обслуговування та налагодження	21 липня 2022 року
Восьмий пакет	5 жовтня 2022 року
Дев'ятий пакет	16 грудня 2022 року
Десятий пакет	25 лютого 2023 року
Одинадцятий пакет	23 червня 2023 року
Розширення обсягу санкцій проти Білорусі для боротьби з обходом	3 серпня 2023 року
Дванадцятий пакет	18 грудня 2023 року
Тринадцятий пакет	23 лютого 2024 року

Джерело: складено автором на основі [27]

Одним з найбільших ударів стало блокування активів російського центробанку на суму понад 300 млрд євро та 21,5 млрд євро заморожених активів окремих осіб. Всю ефективність масштабних санкцій складно оцінити, тому що на даний момент росія пристосувалася до цієї перешкоди і застосовує всі можливі методи, зокрема треті країни, щоб їх обійти. Проте, такі заходи Європейського Союзу та інших цивілізаційних країн безумно вплинули на стійкість кремля.

Отже, з наявної інформації можна зробити висновок, що ЄС бачить своє спільне майбутнє з Україною, про це свідчить діяльність кожної зі сторін. Зокрема, Європейський Союз, окрім вирішення внутрішніх питань, всіляко намагається допомогти Україні стати сильнішою та більш готовою до майбутнього членства. Зі

свого боку, Україна покращується і рухається вперед наскільки це можливо в поточних складних обставинах.

Для того, щоб спробувати зрозуміти, скільки часу потенційно може пройти від початку переговорів і до повноцінного вступу України до ЄС, необхідно проаналізувати терміни приєднання інших країн під час попередніх хвиль розширення.

Аналізуючи рисунок 2.12 можна відмітити певні цікаві деталі. Зокрема, можна зауважити, що найменше часу на переговори витратили країни, такі як Швеція, Фінляндія та Австрія, лише 1 рік та 11 місяців. Переговорний період Великої Британії, Данії та Ірландії тривав протягом 2 років та 6 місяців. До країн, які найбільше витратили часу на переговори з ЄС, входять Хорватія – 7 років 8 місяців, Португалія – 7 років 2 місяці та Іспанія – 6 років 10 місяців.

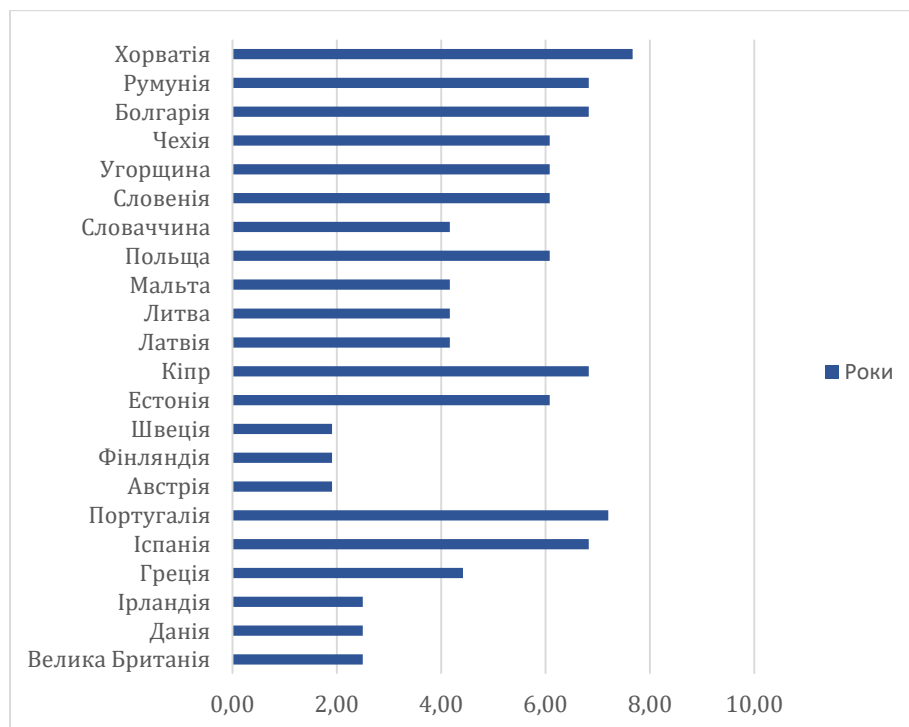

Рисунок 2.12 – Скільки часу минуло між початком переговорів і вступом країн в ЄС.

Джерело: складено автором за даними [28]

Таку велику різницю у переговорному періоді можна пояснити різним рівнем підготовки кожної країни до членства; чим швидше країна починала відповідати стандартам ЄС, тим менший період займав переговорний процес.

Загалом для одинадцяти нинішніх країн-членів, з двадцяти одного з якими велися переговори, у більшості випадків така процедура тривала п'ять або більше років. Варто зазначити, що у тих держав, які стали членами під час однієї хвили розширення, етап переговорів займав фактично однакову кількість часу.

Випадок України є абсолютно унікальним в історії Європейського Союзу. У ситуації з Україною дуже складно визначити приблизний час вступу, тому що у реаліях масштабної війни події розвиваються динамічно, тому передбачення подальших сценарій дуже складне.

Безумовно важливими факторами, від яких буде залежати швидкість вступу України до ЄС, є закінчення війни та ефективність заходів, проведених українським урядом у напрямку імплементації європейських стандартів в українське суспільство. Якщо в другій ситуації все покладено лише на старання української сторони, то у першому випадку все набагато складніше, оскільки перебіг подій залежить не в повній мірі від України. Проте Україна вже довела, що здатна виконувати поставлені завдання за короткий термін. Наприклад, про це свідчить період від подання заявки на членство до затвердження кандидатури Європейською Радою. У середньому нинішні члени ЄС чекали на цей момент три з половиною роки, у випадку з нашою державою це зайняло лише чотири місяці. Тому ці особливі умови, в яких опинилася Україна, можуть навпаки прискорити процес інтеграції.

Загалом, у вищих колах існують різні думки щодо можливих термінів кінцевого приєднання України до Європейського Союзу. Наприклад, Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль у інтерв'ю для Politico у січні 2023 року зазначив, що Україна сподівається отримати членство протягом наступних двох років [29]. Президент Європейської Ради Шарль Мішель під час свого брифінгу у Києві у листопаді 2023 року висловив думку, що Україна може бути готова приєднатися до

Європейського Союзу у 2030 році [30]. На думку Президента Франції Еммануеля Макрона, даний процес може зайняти від декількох років до десятиліття [31]. Загалом такі висловлювання лише підтверджують, що у даному питанні ще не сформувалося єдине бачення ситуації серед політичних еліт. Українська сторона прагне досягти членства в ЄС в найкоротший можливий термін, тоді як на Заході до цього ставляться більш скептично. У такій ситуації слід звертати увагу на попередній досвід, згідно з яким країни Східної Європи, що приєдналися в останні етапи розширення, витрачали у середньому п'ять років на етапі переговорів. Ця тенденція підтверджує слова Президента Європейської Ради щодо потенційного приєднання України до Європейського Союзу у 2030 році.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу сучасного стану і перспективи інтеграційних відносин України та ЄС можна зробити наступні висновки.

1. Перші нарисы об'єднання Європи відбулися на релігійній основі у період Хрестових походів. Протягом багатьох століть у європейському суспільстві виникали різні ідеї щодо злиття європейських країн, проте напружена ситуація між суб'єктами перетворювала такі проєкти на утопічні. Перша світова війна розбудила прихильників європейської інтеграції, проте вони не змогли реалізувати її через недостатню підтримку. Ключовою подією, яка започаткувала створення сьогоденної об'єднаної Європи, стала Друга світова війна.
2. В ході проведення аналізу було визначено, що Європейський Союз – це найбільш розвинуте інтеграційне об'єднання у світі, яке допомогло забезпечити довготривалий мир у Європі. Протягом своєї історії ЄС пройшов через різні етапи інтеграції, першим з яких стала реалізація «Плану Шумана». Подальші етапи інтеграції характеризувалися поглиблення економічних та політичних зв'язків та прийомом нових країн-членів. Зрештою, у 1992 році було підписано договір про створення сучасного Європейського Союзу. Станом на 2024 рік кількість країн в структурі ЄС сягає 27.
3. Взаємодія між Україною та Європейським Союзом триває вже близько тридцяти років. Від проголошення незалежності до підписання Угоди про асоціацію відносини між сторонами характеризувалися здебільшого як партнерські, тому що Україна не прагнула стати країною-членом, а ЄС не розглядав Україну як потенційного учасника альянсу. Угода про асоціацію допомогла розширити вектор співпраці; проте справжнім активатором в українсько-європейських відносинах стала повномасштабна війна. За цей короткий час Україна здійснила великий ривок у своїх європейських прагненнях, і тепер знаходиться за крок від початку переговорів про членство.

4. На своєму євроінтеграційному шляху Україна стикається з багатьма внутрішніми та зовнішніми викликами, які потребують врегулювання. До поточних проблем можна віднести побоювання країн-членів щодо значних географічних та демографічних показників України, але також дуже низького рівня економічного розвитку, великих руйнувань внаслідок війни та високого рівня корупції. Це впливає на розподіл фондів у рамках ЄС, що є ще одним фактором. Потужний агропромисловий комплекс України спричинить перегляд Спільної аграрної політики в межах ЄС. Питання національних меншин є ваговою причиною у напружених відносинах між Україною та Угорщиною, що безумовно може стати інструментом маніпулювання в руках Будапешта.
5. Проаналізувавши досвід вступу Польщі та Румунії до Європейського Союзу, слід підкреслити велике бажання країн до перетворень, підтримку Європейського Союзу та ключову роль фінансування у цих змінах. Головним фінансовим інструментом стала програма PHARE, яка допомогла багатьом країнам спочатку пройти етап трансформації до демократичного устрою, а потім підготувала їх до повноцінного вступу в ЄС. Зокрема, Польща та Румунія стали найбільшими отримувачами грантів допомоги, охопивши разом третину всього бюджету програми.
6. Структурні та інвестиційні фонди являються суттєвим фактором, що стимулює стати членом Європейського Союзу. Система даних фондів характеризується змінами із затвердженням нового бюджету кожні сім років. Поточний семирічний план включає шість фондів із сотнями мільярдами євро: Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд плюс (ESF+), Фонд згуртованості (CF), Фонд справедливого переходу (JTF), Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD) та Європейський фонд морського та рибного господарства (EMFAF). Після приєднання Україна стане одним із найбільших отримувачів даних

коштів. На це вплине як низький економічний розвиток, так і розмір населення та території, від яких залежить об'єм фінансування.

7. Пом'якшення торговельних бар'єрів є складовою процесу євроінтеграції. Економічна частина Угоди про асоціацію дозволила лібералізувати торгівлю та наростити її об'єми в наступні роки таким чином, що ЄС став найбільшим торговельним партнером України із часткою близько 53% після початку повномасштабного вторгнення. У знак солідарності з Україною країни ЄС скасували всі мита на українську продукцію, таким способом допомігши вистояти економічно. Аналізуючи торговельний баланс, потрібно відмітити той факт, що Україна більше імпортує з ЄС, і ця різниця тільки збільшується. Головними країнами торговельними партнерами є Польща, Німеччина та Румунія.
8. Незабаром Україна перейде до нового, найдовшого етапу євроінтеграції, який потребуватиме значних зусиль з обох сторін. Український уряд вже активно впроваджує нормативну базу у вітчизняне законодавство, а ініціатива з проведення селф-скринінгу законодавства тільки підтверджує серйозність намірів. Європейський Союз зі свого боку різносторонньо підтримує Україну, зокрема фінансово, політично, та санкційно проти РФ. Проаналізувавши історію вступу поточних країн-членів та заяви високопосадовців, можна спробувати спрогнозувати, що 2030 рік є потенційним часом приєднання України до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартинов А. Ю., Процес європейської інтеграції як історичний феномен. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/protses-yevropejskoyi-integratsiyi-yak-istorychnyj-fenomen>. (дата звернення: 01.02.2024).
2. Дацюк С. А., Вічний мир. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5b84e9a6d8fb6>. (дата звернення: 02.02.2024).
3. Скрипник О. М. Розвиток ідей європейської єдності у 20-30-х рр. ХХ ст. Емінак: науковий щоквартальник. – 2017. – № 1 (17)с (січень-березень). – Т. 2. – С. 28-33.
4. Consolidated version of the treaty establishing the European Community. PA: Official Journal of the European Community, 1997. 7-10 p.
5. László Molnárfi. Short History of European Integration since the 1970s. URL: <https://13stars.eu/short-history-of-european-integration-since-the-1970s>. (дата звернення: 08.02.2024).
6. Jacques Delors' White Paper. White Paper on the completion of the internal market, 1985. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76dfd066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/33e5b432-131c-43e8-ba32-a8f36de4b8a0/Resources#a7cc168a-28e9-4589-a584-e166518cccca>. (accessed: 09.02.2024).
7. Данилишин Б.М. Ювілей євро: як змінив ЄС день народження єдиної валюти. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/01/17/644375>. (дата звернення 11.02.2024).
8. Укрінформ: URL: <https://www.ukrinform.ua>. (дата звернення 15.02.2024)
9. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua>. (дата звернення: 13.02.2024).
10. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрямки зовнішньої політики України»: станом на 2 липня 1993 р./ Відомості Верховної Ради України. 1993. № 37. Ст.379.
11. Razumkov Centre. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_association.pdf. (дата звернення: 16.02.2024).

12. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом
https://uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_між_Україною_та_Європейським_Союзом. (дата звернення: 18.02.2024).
13. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>. (дата звернення: 20.02.2024).
14. Єгорова В.С. Україна та ЄС: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc40/7.pdf>. (дата звернення: 21.02.2024).
15. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>. (дата звернення: 22.02.2024).
16. The Global Economy. URL: <https://www.theglobaleconomy.com/compare-countries/>. (accessed: 25.02.2024).
17. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>. (дата звернення: 25.02.2024).
18. Evaluation of PHARE financial assistance to Bulgaria (BG), Cyprus (CY), Estonia (EE), Hungary (HU), Latvia (LV), Lithuania (LT), Malta (MT), Poland (PL), Romania (RO), Slovakia (SK), Slovenia (SI). URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-01/20150806-phare-ex-post-evaluation-final-report.pdf>. (accessed: 26.02.2024).
19. Що таке структурні фонди ЄС та що про них потрібно знати українцям? URL: <https://www.eurointegration.com.ua/> (дата звернення: 01.03.2024).
20. Cohesion Policy funds 2021-2027. URL: https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/230621_984_EISF_web.pdf (accessed: 05.03.2024).
21. Elzbieta Kawecka-Wyrzykowska. Poland's Settlements with the European Union Budget from May 2004 till the End of 2022, and Funds Available from 2021 to 2027. URL: https://www.researchgate.net/publication/374949676_Poland's_Settlements_with_the_European_Union_Budget_from_May_2004_till_the_End_of_2022_and_Funds_Available_from_2021_to_2027. (accessed: 06.03.2024).

- 22.Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> (accessed: 13.03.2024).
- 23.Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>. (дата звернення: 14.03.2024).
- 24.Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/en/>. (дата звернення: 17.03.2024).
- 25.Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>. (дата звернення: 25.03.2024).
- 26.European Commission. URL: https://commission.europa.eu/index_en. (accessed: 29.03.2024).
- 27.European Commission. Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine. URL: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en#timeline-measures-adopted-in-2022-2023. (accessed: 02.04.2024).
- 28.Слово і Діло. Членство в Євросоюзі: скільки часу проходило між початком переговорів та вступом країн. URL: <https://www.slovoidilo.ua/>. (дата звернення: 06.04.2024).
- 29.Politico. Ukraine wants to join EU within two years, PM says. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-eu-membership-two-years-prime-minister-denys-shmyhal/>. (accessed: 09.04.2024).
- 30.The new voice of Ukraine. URL: <https://english.nv.ua/nation/ukraine-could-join-eu-by-2030-michel-50370167.html>. (accessed: 09.04.2024).
- 31.Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3479136-makron-kaze-so-vstup-ukraini-do-es-moze-zatagnutisa-na-roki-proponue-stvoriti-novu-spilnotu.html>. (дата звернення: 09.04.2024).
- 32.Шуба Т.П., Луняка В.А., Сашкова А.О. Шлях економічного розвитку Польщі до та після вступу до Європейського Союзу. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/25.pdf. (дата звернення: 07.03.2024).

- 33.Вікіпедія. Ідеї європейської єдності до 1945 року. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ідеї_європейської_єдності_до_1945_року. (дата звернення: 07.02.2024).
- 34.Andreas Staab, The European Union explained, Third Edition, Indiana University Press.
- 35.European Union. History of the EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en. (accessed: 10.02.2024).
- 36.Marija Golubeva, Nicolas Tenzer, Katarzyna Pisarska and Sam Greene. A European Home for Ukraine: Perspectives on the EU's Enlargement Challenge from Berlin, Paris, and Warsaw. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-european-home-for-ukraine/>. (accessed: 20.02.2024)
- 37.Представництво Європейського Союзу в Україні. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232. (дата звернення: 25.02.2024).
- 38.План дій «Україна-Європейський Союз». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення: 16.02.2024).
- 39.Peter Dickinson. Historic Breakthrough for Ukraine as EU agrees to begin membership talks. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/historic-breakthrough-for-ukraine-as-eu-agrees-to-begin-membership-talks/> (accessed: 15.04.2024).
- 40.Войціховський А.В. Україна на шляху європейської інтеграції: сучасний стан й перспективи. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/848a4aa0-7878-4269-9d8b-1693eed41d1b/content>. (дата звернення: 23.02.2024).
- 41.European Commision. The European Commission recommends to Council confirming Ukraine, Moldova and Georgia's perspective to become members of the EU and provides its opinion on granting them candidate status. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3790. (accessed: 24.02.2024).

42. Український центр європейської політики. Україна та Угода про асоціацію. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/final_report_aa_ucerp_2023_ukr.pdf. (дата звернення: 26.02.2024).
43. European Commission. REPowerEU: План стрімкого зниження залежності від російського викопного палива і швидкого просування «зеленого переходу». URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3131. (дата звернення: 17.02.2024).
44. European Commission. Ukraine 2023 Report. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf. (accessed: 03.04.2024).
45. Stanisława Golinowska. Our Europe: 15 years of Poland in the European Union. URL: https://www.case-research.eu/files/?id_plik=6170. (accessed: 01.04.2024).
46. European Commission. EU Leaders agree on €50 billion of reliable financial support for Ukraine until 2027. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ac_24_621. (accessed: 28.04.2024).
47. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/>. (дата звернення: 23.02.2024).
48. European Commission. Common agricultural policy funds. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en. (accessed: 20.04.2024).
49. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/premier-ministr-tsoho-roku-uriad-skhvalyt-natsionalnu-prohramu-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-ievropeiskoho-soiuzu>. (дата звернення: 24.04.2024).
50. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/01/31/7155001/>. (дата звернення: 17.04.2024).
51. Український центр європейської політики. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/zvit_internmarket_2023_ukr.pdf. (дата звернення: 23.04.2024).

52. Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf. (дата звернення: 22.04.2024).
53. Eurostat Statistics Explained. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments#Latest_developments. (accessed: 22.04.2024).
54. Carlo Bastasin. Want Ukraine in the EU? You'll have to reform the EU, too. URL: <https://www.brookings.edu/articles/want-ukraine-in-the-eu-youll-have-to-reform-the-eu-too/>. (accessed: 25.04.2024).
55. Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry, Moffat, André Sapir, Georg Zachmann. Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraines-path-european-union-membership-and-its-long-term-implications>. (accessed: 29.04.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ОГЛЯД СПЕЦІАЛЬНОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *László Molnárfi. Short History of European Integration since the 1970s*

This article provides a comprehensive overview of the transformative period in European integration during the late 1960s and early 1970s. It elucidates how a confluence of political, economic, and social factors propelled the European Community towards deeper integration and cooperation.

The article highlights the role of Charles De Gaulle's opposition to European integration, particularly his boycotts of British membership due to concerns about the influence of US interests. External shocks in the 1973 oil crisis and the collapse of the Bretton Woods Accord underscored the need for deeper economic integration and collaboration. Additionally, the article discusses the evolution of European cooperation in response to emerging challenges, such as energy insecurity and environmental concerns.

The other part includes Delors's progressive initiatives, such as the Single European Act of 1986, which aimed to create an internal market and deepen economic and political integration within the European Community.

2. *Elzbieta Kawecka-Wyrzykowska. Poland's Settlements with the European Union Budget from May 2004 till the End of 2022, and Funds Available from 2021 to 2027.*

The author offers a comprehensive examination of the benefits derived from Poland's membership in the European Union, with a focus on the influx of EU funds and its impact on the country's economic and social development.

The article begins by emphasizing the importance of EU funds and their importance for the population of Poland. In addition, the article delves into the economic development accelerated by EU membership, explaining it not only by EU funds, but also by access to the European single market and the removal of trade barriers.

Moreover, the analysis acknowledges the positive effects of EU funds on various sectors, including transportation, infrastructure, education, culture, and agriculture. It also acknowledges the role of these funds in enhancing Poland's economic standing and social situation since accession, contributing to the modernization of enterprises and improving agricultural competitiveness.

Additionally, the author analysis Poland's settlements with the EU budget over the period 2004-2022, providing insights into the financial dynamics of EU membership. By comparing Poland's settlements with those of other countries and analyzing the structure of transfers and payments to the EU budget, the review offers valuable perspectives on Poland's financial relationship with the EU.

3. *Andreas Staab, The European Union explained, Third Edition, Indiana University Press*

This book offers a broad overview of the politics and policies of the European Union. The book focuses on the key economic and political parameters but also the main actors and processes that have shaped the EU integration process, concluding with a discussion of enlargement that charts the development of the EU institutional mechanisms and main actors, and the last part deals with crucial policies and their impact on European societies and the wider world.

4. *Marija Golubeva, Nicolas Tenzer, Katarzyna Pisarska and Sam Greene. A European Home for Ukraine: Perspectives on the EU's Enlargement Challenge from Berlin, Paris, and Warsaw.*

The authors discuss the challenges and complexities Ukraine's potential accession to the European Union. It is highlighted the unity within Ukrainian society regarding EU membership, with over 80% of Ukrainians in favor. However, they caution against underestimating the difficulties involved.

The authors outline the significant hurdles facing both Ukraine and the EU in this process. For Ukraine, these include the need for extensive reforms to align with EU

standards, diplomatic challenges, and potential conflicts such as the ongoing war with Russia. For the EU, accommodating Ukraine would require substantial adjustments due to its large population and comparatively lower economic development.

The article emphasizes the need for reforms within the EU, such as in policies like the Common Agricultural Policy and decision-making processes, to accommodate Ukraine. The lack of a clear timeline for Ukraine's accession is attributed to a lack of political consensus among EU member states.

At the end, the authors stress the importance of political will from key EU member states like France, Germany, and Poland in facilitating Ukraine's accession and shaping the future of the EU.

5. Peter Dickinson. Historic Breakthrough for Ukraine as EU agrees to begin membership talks.

This paper describes the announcement of European leaders' decision to officially commence accession talks with Ukraine, marking a significant step toward Ukraine's potential future membership in the European Union.

The article reflects on Ukraine's journey towards EU integration since its independence in 1991, highlighting key moments such as the Orange Revolution and the rejection of the EU-Ukraine Association Agreement by former President Viktor Yanukovich. The war initiated by Russia in 2014 has solidified Ukrainian support for EU integration, with around eighty percent of Ukrainians now backing EU membership.

The author emphasizes that Ukraine's aspirations for EU membership represent its desire for a democratic, European future, contrasting with Russia's authoritarian stance. The decision by European leaders to initiate accession talks signifies a recognition of Ukraine's importance and a commitment to its integration into the European community.

6. Stanisława Golinowska. Our Europe: 15 years of Poland in the European Union.

This report is the result of the joint work of a number of experts from various fields who have been – for many years – analyzing the multidimensional effects of EU

institutions and cooperation with Member States pursuant to European values and mechanisms. The authors summarise the benefits of Poland's membership in the EU based on facts: however, they do not hide their own views and reflections. They also demonstrate the barriers and challenges to further European integration.

7. *European Commission. Ukraine 2023 Report.*

The European Commission's report on Ukraine's progress towards EU membership outlines key milestones in Ukraine's accession process. The Commission recommended granting Ukraine candidate status pending the fulfillment of seven steps, mainly related to the rule of law.

The report highlights the ongoing impact of Russia's aggression on Ukraine, including loss of life, displacement of millions, and destruction of infrastructure. Despite these challenges, the Ukrainian government has shown resilience and determination, while the EU has provided significant support, including diplomatic, financial, economic, and military assistance, as well as humanitarian aid and sanctions against Russia.

8. *Evaluation of PHARE financial assistance to Bulgaria (BG), Cyprus (CY), Czech Republic (CZ), Estonia (EE), Hungary (HU), Latvia (LV), Lithuania (LT), Malta (MT), Poland (PL), Romania (RO), Slovakia (SK), Slovenia (SI).*

This report presents an ex post evaluation of the PHARE financial assistance provided by the EU to twelve countries that acceded to the European Union during the 'fifth wave' of enlargement. These countries include Cyprus, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia and Slovenia, and Bulgaria and Romania.

The report aims at providing conclusions and recommendations to the Commission by assessing the effectiveness of pre-accession assistance, synergies with accession strategy and policy dialogue, and lessons learned for future financial assistance and policy setting within the context of enlargement.

9. Carlo Bastasin. *Want Ukraine in the EU? You'll have to reform the EU, too*

This article discusses the impending accession negotiations between Ukraine and the European Union, scheduled to commence on December 16, 2023. It argues that while Ukraine's accession to the EU is necessary and inevitable, it may pose significant challenges and costs for current member states. The process could have substantial political, financial, and institutional implications, particularly as it may pave the way for further enlargement to other countries, placing additional pressure on EU cohesion and member states' commitment.

The author emphasizes the need for institutional improvements within the EU to facilitate decision-making on common concerns more promptly and efficiently. It suggests that these improvements must be accompanied by the allocation of larger financial resources and the establishment of a European spending and taxation capacity to strengthen the EU's budget. Furthermore, it highlights the importance of ensuring responsible stewardship of these resources and upstream political choices to maintain trust among European citizens.

10. Zolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry, Moffat, André Sapir, Georg Zachmann. *Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications.*

The authors analyze Ukraine's path to European Union membership and its potential long-term implications, contingent upon various factors including the resolution of the conflict with Russia and post-war reconstruction efforts. It highlights the significance of how the EU manages key issues such as governance, security, migration, trade, investment, energy transition, decarbonisation, and the EU budget in shaping Ukraine's accession process.

The enlargement process is seen as an opportunity for the EU to foster Ukraine's institutional development, particularly by incentivizing compliance with accession criteria to enhance the country's economy and public institutions, with a focus on reducing corruption. Clearer standards for rule-of-law and fundamental values, along with

effective compliance mechanisms, are deemed essential for ensuring sustained progress post-accession.

The text emphasizes the importance of a credible and predictable accession process based on rewarding reforms, as demonstrated in past EU enlargements. It advocates for progressive integration of Ukraine into EU policies alongside formal accession negotiations to demonstrate the benefits of moving towards EU standards and to facilitate cooperation in areas such as energy and decarbonisation.

SUMMARY

The diploma thesis «The current state and prospects for the development of integration relations between Ukraine and the EU», written by Dmytro Savchuk, has a high level of quality and consists of 2 parts. The first part describes theoretical foundation of the creation of the European Union, the development of relations with Ukraine, and current challenges for Ukraine. The analysis in the second part includes financial data on the accession of Poland and Romania, the role and distribution of EU Structural funds and their impact on membership aspirations. Special attention is devoted to the economic aspects of the relationships between Ukraine and the EU. At the end, based on the information received the author tries to evaluate the time needed for Ukraine to get a membership and summaries all the results of the diploma thesis in one summary statement.

Keywords: *European Union, integration, Ukraine, accession, democracy, cooperation, finance.*